

ספר האורה

הלך שני

[א] הלכות נדה לרבינו שלמה ז"ל. (ה)

נדה דאורייתא הכין פירושא, אם ראתה בתחילה נדותה טיפת דם כעין הדל, או פחות מכאן, טמאה כל שבעה, בין שפוסקת באותה ראייה, ובין שאינה פוסקת עד סוף כל שבעה ובלבד שתפסוק לסוף שבעה, וטובלת לערב לעת צאת הכוכבים, ואותה טבילה היתה בזמנה, ועלה דהוא אמדינן דטבילה בזמנה מצוה, ולבסוף אותן שבעת הימים היו נכנסין אחד עשר יום שבין נדה לנדה, ומה הוא באותן הימים, אם רואה יום אחד ופוסקת לערב שומרת יום כנגד יום וטובלת לערב של יום שני, וכן אם ראתה שני ימים רצופין שומרת השלישי כנגדן וטובלת, וכן היתה עושה שומרת יום כנגד יום, או יום כנגד שנים עד סוף אחד עשר יום, ומכאן ואילך אם היתה רואה מתחילין ימי נדותה לבוא, ונוהגת בעצמה דין שאר נדה, משהיתה יוצאה מן האחד עשר יום. (ג) ואותן הימים מקרא והלכה למשה מסיני הן במסכת נדה, ואם היתה רואה שלשה ימים רצופין באותן אחד עשר יום, בין בתחילה בין בסוף, זו היא זבה נמורה, ותשב עליהן שבעה נקיים דבר תורה מיום שפוסקת לראות, וכשהיתה מונה שבעה נקיים אם ראתה באמצע השבעה או בסוף השבעה סתרת כל מה שלפניהם ומתלת למנות מכאן ואילך, וכן כל ימיה אם לא הפסיקה להשלים ימי נקיותה, אבל פסקה מתחילין ימי נדותה לבוא ונוהגת בעצמה כאשה בנדותה, כמו שמפורש למעלה, וחומר בנדה שאפילו בראייה אחת טמאה כל שבעה, מה שאין כן בזבה, שאינה אלא שומרת יום כנגד יום, וחומר הזבה שכשרואה שלשה ימים רצופין וישבת שבעה ימים רצופין מה שאין כן בנדה, שאפילו רואה כל שבעה ופוסקת אותו יום שבעה טובלת לערב, ועתה פירשתי אחד עשר יום שבין נדה לנדה וימי זבה כדן תורה, ומתוך שרואות בנות ישראל שבאות לירי ספק זבה, שאם היתה טועה כמנין השבעה ככנסת ימי נדה לתוך ימי זבה, וימי זבה לתוך ימי נדה. (ד) וכן מכמה עניינין כמפורש

הערות

- [א] הלכות נדה, בכ"י א' ב' וז' אחר הכיסוס מהלכות יין נסך מתחיל הלכות נדה, ובכ"י ב' וז' רשום "ה' נדה לרבינו שלמה ז"ל", אבל בכ"י חיד"א לא נמצא, ואין ספק שהוספו הסופרים ה' נדה מרש"י אל ספר האורה, והל' נדה מרש"י נמצא כפרדס בסימן ר"ע רע"א רע"ב רע"ג ככתבו ובלשוננו, גם נמצא בספר איסור והיתר כ"י לרש"י ס"י ש"ו, וכמו כן במחזור וויטרי ס"י תצ"ח תצ"ט (צד 604--613) מלה במלה, ורשום "הלכות נדה בקנה וקידה, ארובות באין מידה, לרבנא שלמה בר יצחק ז"ל, והנה בכ"י ב' נמצא הלכות נדה כשלימות, ועפ"י כ"י הזה העתקתי בפנים, אבל בכ"י א' נמצא רק עד דם טמא הוא, ואח"כ מתחיל שם אמר רבא תבעה לינשא, והוא במאמר המתחיל בשמחת חתן נעלה, והכיסוס מפני שהדם דם בתולים טהור, והוא באמצע ס"י רע"א כפרדס עיני הערה צ"ו ובכ"י ב' הערה י', ובכ"י ג' חסר הרבה יותר ונמצא רק עד שהבא קרבן לעתיד לבוא עיני הערה ס"ו. (ב) "ואותן הימים סקרא והלכה למשה מסיני הן במסכת נדה" זה חסר בכ"י ג' ונמצא בכ"י א' ובכ"י ב' שלפנינו, ובספר איסור והיתר שם, ובפרדס כתוב "בסוף מ"י נדה ומסוגרים במסורת בלי מעם, והוא בממרא נדה ע"ב ע"ב ואחד עשר יום שבין נדה הלכה למשה מסיני כ"י, ועי"ש בפירש"י ותוס', (ג) וכן מכמה עניינין כדמפורש במסכת נדה, וכ"ה בכ"י א' וז' ובאיסור והיתר, וזה חסר במחזור

במסכת נדה, ד) מתוך כך אמרו רבותינו אמר רבי זירא בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחדל ה) יושבת עליה שבעה נקיים. שאפילו רואה כל שבעה ופוסקת טובלת ליעב ומשמשת. והן החמירו על עצמן, ועשו אתהן ספק זכות ליישב שבעה נקיים כדון זבה שלא תבוא לידי הספק, והכי נמי אמרינן בפרק אחרון נדה דמשום ספק [זבה] הוא, ו) דאמרינן התם אמר ליה רב פפא לרבא מכרי לספק זבה שוינהו כו', נבי מילתא אחריתי קאמר ליה. ומיהו שמעינן מהכי דמשום ספק זבה הוא. והאי אפילו רואות טיפת דם כחדל כו' דקאמר רבי זירא, רבותא הוא דאשמעינן, דמדאורייתא אינה יושבת שבעה נקיים אלא זבה שראתה שלשה ימים רצופין תוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה, והן החמירו שאפילו בתחלת נדה ובראייה אחת יושבת עליה שבעה נקיים, מה שאין כן בנדה, ולכא למיב דהא אחי לאשמעינן דמדאורייתא טיפת דם כחדל לא משמאה, והן החמירו דמטמאין, דהא אפילו מדאורייתא אשה מטמא בראיית דם כל שהוא, ז) כדתנן בפרק יוצא דופן מטמאין בכל שהוא ואפילו כעין חדל ובפחות מיכן, הילכך לאו אדם טיפה כחדל קא מהדר, אלא אראייה אחת, כדמפורש למעלה, והא דאמרינן דאשה מיטמא בכל שהוא היינו לענין ראייה, אבל לענין כחם הנמצא בבשרה או בכנריה אינה מיטמא בכל שהוא אלא עד כנרים ועוה, שאפילו עד כנרים תולה במאכולת, ח) כדתנן הרואה כחם בבשרה הרינה מאכולת הרי זו תולה בה, ועד כמה הוא תולה, רבי חנינא בן אנטינוס אומר עד כנרים של פול, אבל כנרים ועוד טמאה, כדמפורש בנמרא, וכל דין כתמיה נוהגין בזמן הזה כמו שמפורשין במסכת נדה בין להקל בין להחמיר, ועתה פירשתי מה טעם יושבת שבעה נקיים: וזו הוא דרכה של אשה שרואה דם מחמשה עשר יום להמשה עשר יום או מחודש לחודש או מחודשים לחודשים, וזו הוא ווסת שאמרו חכמים שרגילה לראות מומן לזמן, הגיעה יום שקבעה בו ווסת שלשה פעמים, פורשת מבעלה עונה אחת סמוך לווסתה ובדוקת הדיר, דקבעינן הלכה כרבי יהודה שאוסר כל עונות ווסתה, ועונה או יום או לילה, ואותו יום או אותו לילה שקבעה בו וסת, בין באמציעתה בין בסופה, פורשת מבעלה ובדוקת עצמה הדיר, ולובשת חלוק לבן, ומצעים לבגדים פרוסים על מטתה, שאם תראה דם כלום היא ניכר בהן היטב, ואם עבר זמנה ובדקה וראתה דם אסורה לבעלה עד שתתהרה, ואם לא ראתה כלום מהורה הוא לבעלה, אינה צריכה לשמור יותר מאותה עונה כלל, כיצד אם היתה רגילה לראות בתחילת היום משמרת ופורשת מבעלה כל אותו יום, ואינה משמרת סוף הלילה הסמוך לתחילת היום, ואם רגילה לראות בלילה משמרת כל אותה הלילה, ואינה צריכה לשמור סוף היום הסמוך לתחילת הלילה, דקא סבר רבי יהודה כניסת היום גרים, וכן כניסת הלילה, ט) והכי אמרינן תני דא רבי יהודה אוסרה לפני ווסתה, פירוש עונה אחת, ומתירה לאהר ווסתה, פירוש מיד אם לא ראתה, ותניא אידך רבי יהודה אוסרה לאהר ווסתה, לא קשיא הא

הערות

וויפרי, ובפרסם שם הגירסא וכן מכסה ענינים הוי מעות בנידה כדמפורש התם, ד) מתוך כך אמרו רבותינו איר זירא, ברכות ל"א ע"א, ה) יושבת עליה שבעה נקיים, במחזור וויפרי ובאיסור והיתר נוסף, כלומר בראייה אחת של טיפת דם דמן התורה לא תהא צריכה ליישב שבעה נקיים, ובפרסם הובא רק המלות ומן התורה אינה צריכה ו' נקיים, ובכ"י א' ונ', הוא כמו לפנינו בכ"י ב', ו) דאמרינן התם אמר ליה רב פפא לרבא, נדה ס"ז ע"ב, ז) כדתנן בפרק יוצא דופן מטמאין בכל שהוא כו', משנה נדה ע"א רע"א, ח) כדתנן הרואה כחם בבשרה, נדה נ"א ע"ב, ט) והכי אמרינן תני דא רבי יהודה אוסרה לפני ווסתה, נדה ס"ג ע"ב, ובאיסור והיתר נוסחא אחרת והכי אמרינן אמר רבי חייה רבי

דרגילה למהיו בתחילת יממא. הא דרגילה למהיו בסוף לילה. סירוש הא דתניא אוסרה לאחר ווסתה. דרגילה למהיו בתחילת יממא. והא דתניא אוסרה לפני ווסתה. דרגילה למהיו בסוף לילה דקא סבר רבי יהודה. דמי שווסתה בלילה ואפילו בסופה אסורה כל הלילה. ואם ווסתה ביום אפילו בסופו כל היום אסורה. (י) אמר רבא הלכה כרבי יהודה. הניע שעת ווסתה ובדקה ולא ראתה ושמרה עונה. שהורה לבעלה. ומכאן ואילך. מאחר שהיא בחוקת טהרה אינה צריכה שתבדוק את עצמה בשעה שבה בעלה לשמש (י) דתניא החמין והפועלין והבאין מבית האבל ומבית המשתה נשיהן להן בחוקת טהרה. ושוהין עמהן בין ערות בין ישינות. כמה דברים אמורים שהניחה בחוקת טהרה. אבל הניחה בחוקת טמאה לעולם היא בטומאה עד שתאמר לו טהורה אני. (יג) ותו אמרינן אמר רב כהנא שאילתינהו לאינשי ביתיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע כי אתו רבנן מבי רב כי מצרכו לכו בדיקה. ואמרי ליה לא. אבל צריך הוא לשאלה אם טהורה הוא. אבל בדיקה אינה צריכה. (יג) והכי אמרינן בפרקא קמא דנדה דכל לבעלה לא בעיא בדיקה. דאם בן לבו נוקפא ופורש. ואינה צריכה לא לבדוק ולא לפרוש מבעלה עד שמניע שעת ווסתה: הנהה והולדת והמפולת (יד) טמאות לקיין חלה. ואסורות לינע באהר מאיכריהו. (טו) ואסורות להתקשש ולהתנאות לפני בעליהן. ואסורות להרבות עמהן שיהא מפני הרגל עבירה: כלים שהגדה נונעת בהן. בזמן הזה טהורין הן אצל בעלה. שהרי בני אדם שבזמן הזה משמאין בקברות ובאהל המת ובשרץ ובמת. ולא יטהרו לעולם עד שזורוק. עלינו מלכינו מים לטהרינו (טז) כלים שהגדה נונעת בהן. מותרין לינע בהן ולהשתמש בהן הבעל. אבל מחמירין אנו על עצמינו ואין אנו אוכלין בקערה אהת. ולא משיורי מאכלה. ולא יושבין על מושבה. ולא מקבלין כלום מידה אלא על ידי אהר. ונותנין אנו לה קערה ומטפחת וסדינין וכרים וכפתות להשתמש בהן בימי נדותה. ולעת טהרתה מכנסת במים אותן בנדים שיש עליהן כתם. ושאר כלי שימושה מדיחה במים ודייה: ומנהג זה יפה לנהוג מפני הרגל עבירה. אבל איסור טומאה ליכא. (יז) ויש נשים שנמנעות מלכנס לבית הכנסת בנדותן (יז) ואינן צריכין לעשות כך. דמה טעם הן עושות. אם מפני שסבורות הן שבית הכנסת הוא כמקדש. אפילו אחר טבילה למה נכנסת בו. והלא מחומרי כפרה שכבר טבל

ה ע ר ו ת

יהודה אסרה לפני ווסתה. ובנמרא הוא כמו לפנינו. (י) אמר רבא הלכה כרבי יהודה. נמרא שם. (י) דתניא החמרים והפועלים. נדה י"ב ע"א. (יג) ותו אמרינן אמר רב כהנא. שם י"ב ע"ב. (יג) והכי אמרינן בפרקא קמא דנדה. דף י"ב ע"א. ובאיסור והיתר נשמטה שורה שלימה מן והכי אמרינן עד לא לבדוק ולא לפרוש והשמים הפועלים מן אינה צריכה עד ואינה צריכה. (יד) טמאות לקיין חלה. כאינה נשמטה בטעות מלת "טמאות" ובפרדס סוף ס"י ר"ע כתוב טמאות לקיין. והסרה מלת "חלה" והמטיל שם הצינ ס"י כוכב הלוות כי בלתי טובין. והכוונה לקיין חלה. כמאמרם וקוצה לה חלה. נדה ע"א ע"ב כמפנה. (טו) ואסורות להתקשש. מכאן ואילך העתיק הרבה בעל אור נרוע ח"א הי נדה ס"י ש"ס בשם ראיתי כתוב בספרי הלכות נדה. ונתכוין להל' נדה מרשיה. וע"ש שחלק עליו בכמה חומרת שכתב פה. (טז) כלים שהגדה נונעת בהן. בפרדס מחליל בזה רע"א. (יז) ויש נשים שנמנעות מליכנס לבית הכנסת בנדותן. בפרדס סוף ס"י רע"א הסיום משונה מאשר לפנינו. ואהר המלות מליכנס לבית הכנסת בנדותן. נוסף שם ומלינע בספר. חומרא בעלמא הוא ומקום טהרה להן וישא עושות ואשריהן. חסר מאמר שלם שמשם והובא רק סוף המאמר אבל מקום טהרה הוא וישא הן עושות. ובאיסור והיתר נשמטה איזה שורות ואחרי המלות וישא הן עושות חסר: מעוברות ומיניקות שראו לה הרי הן כשאר נשים בין לשבעה נקיים בין לשבילה. נדה שפסקה חומרת שבעה נקיים כמפורש למעלה. ואותן שבעה שהוא מונת. (יז) ואינן צריכין לעשות כך. בש"ע אורח ס"י פ"א הביא הרמ"א ז"ל וז"ל יש שכתבו שאין לאשה נדה בימי ראייתה ליכנס לבית הכנסת או להתפלל או להוכיח השם או לינע

והעריב שמשו אם נכנס בו בכרת, ואם כן לא תכנסו בו לעולם י"ח) עד שתביאו קרבן לעתיד, ואם אינו כמקדש תכנסו. ועוד שהרי כלנו בעלי שמאי נפש ושרץ ונכנסין שם, הא למדת שאינו כמקדש ויכולת לכנוס, אבל מקום שהרה הוא ויפה הן עושות : יט) מעוברות ומיניקות שראו דם הרי הן כשאר נשים בין לשבעה נקיים בין לטבילה : י"ט) נדה שפסקה, סופרת שבעה נקיים כמפורש למעלה, כ) ואותן שבעה שהיא מונה לא מיום שפוסקת לראות מתחלת למנותם אלא חוץ מאותו יום שפוסקת, שזה מנהג כותיים שסופרין אותו יום שפוסקת ולפיכך שמאים, כל) דתנן בנות כותיים נדות מעריסתן כל' ומפרש בנמרא לפי שיום שפוסקת בו סופרתן למנין שבעה, ולפיכך נהנו בנות ישראל למנות שבעה נקיים חוץ מאותו יום שפוסקת בו, שאם ראתה אפילו יום אחד מונה שבעה והוא, ואם שנים (לשבעה והן, ואם שלשה שבעה והן, כז) וכבר היה אנשים שחלקו על רבינו שלמה בר יצחק נשמתו עדן בכך, שהיו אומרים מיום שפוסקת בו סופרתו למנין שבעה, והשיב להם רבינו אם כן בניכם ממורים הן שעל כן בנות כותיים נדות מעריסתן, לפי שיום שפוסקת בו סופרתו למנין שבעה, והשיבו לו מן התשובה שלאחריו כג) שהשיב רב אחא ואמר אנא נספריניה דהא קיימא לן מקצת היום ככולו, ואמר להם רבינו והלא תשובת רב אחא בצרו שהשיבו רבא באם כן וכו', ואחם העידו שאם רואה אפילו יום אחד מונה שבעה נקיים, ואותו יום שפוסקת בו לא תמנה כלל, ואם לשני ימים שבעה והם, וכן לשלשה שבעה והם, וכן כל ימיה עד שתראה שבעה נקיים, ואף על פי כן שאותן הימים שהוא מתחלת למנות מהן ישנן שמאין מן התורה, שלא יקרא עליהן שום נקיות שהרי אינם נקיות, אף על פי כן משלימין מונה אותן, ויעלו לספירתה שהרי אינם המדין הן מובה דאורייתא שעולין לה ימי ספירה, דאמרינן ביולדות בזוב ימי לידתה שבעה לזכר ושבעים לנקבה, שאינה רואה בהן עולין לה ימי ספירתה למנין שבעה נקיים, ואף על פי שהן [שמאים] מעיקרא דברי תורה, כדכתיב ושמאה שבועים, [ויקרא י"ב ה'] וכל שכן זאת שאינה אלא ספק זבה שעילו לה מותר ימי השבעה שאינה רואה בהן למנין שבעה נקיים שבאו עליה מתוך חומר ואף על פי ששמאין מעיקרן, ומכאן תשובה לאומרים שהן צריכות להמתין בשבעה ושבעה, שבעה ימי נדותן תהלה, ואח"כ שבעה ימי נקיים, וכסבורין הם שאותן הימים שיש בהן מומאה כל עיקר אינם עולין לה למנין ימי נקיותה, וכי איך נקראו נקיים והלא מלוכלכים הם ושמאים, ואינו כן, שהרי מצינו בזבה ודאית שימים שמאים עולין לה לספירת ימי נקיותה, כל שכן זאת שאינה ודאית, ועוד יש בני אדם שקורין לאותן שבעה ימים האחרונים ימי ליבונה לפי שמתרחצת בהמין ומתלבנת בבגדים נאים וכולן [אינן] סורשת עכשיו מן השומאה ואוכלת ושוחות עם בעליהן, ועושות לבעליהן

ה ע ר ו ת

בספר הגהות מיימוני פ"ד, וי"א שמתרת בכל וכן עיקר רש"י הלכות נדה ע"פ. וכוון להלכות נדה מרש"י שלפנינו, י"ח) עד שתביאו קרבן לעתיד, בבאן נשלם כ"י ג', ולא נמצא יותר כי חסר הפיוס מהל' נדה, ובכ"י א' נמצא כמו בכ"י ב' שלפנינו, וכן הוא באיסור והיתר ובפירוש ובספור וויסור, יט) מעוברות ומיניקות, בבאן מתחיל בפרסם ס"י רע"ב, י"ט) נדה שפסקה, בספור וויסור מתחיל בבאן ס"י ת"ט, כ) ואותן שבעה שהיא מונה, בפרסם ס"י רע"ב הלשון משבש ומקופע ע"ש, כל) דתנן בנות כותיים, נדה ל"א ע"ב, כל' ומפרש בנמרא, שם ל"ב ע"א, כז) וכבר היו אנשים שחלקו על רבינו שלמה בר יצחק נ"ע, וכן הובא בפרסם ובספור וויסור ובאיסור ובהיתר, ומה תראה, שהלכות נדה לרש"י כתב תלמוד בשמו, לכן הכיאו וכבר היו אנשים כ"ז, והשיב להם רבינו, וחכמי התוס' שבת י"ג ע"ב ד"ה בימי ובכתובות ס"א ע"א ד"ה מחלפא, הביאו הלכות נדה לרש"י עיין להלן הערה ל"ה, וכן עיין בתוס' נדה ס"ו ע"ב ד"ה אם, ולהלן הערה מ"ב, כג) שהשיב רב אחא, בנדה ל"ג ע"א

כל מלאכה שהאשה עושה לבעלה מיונת הכוס, והצעת הכסה, וההוצאת פניו ידיו ורגליו באותו ליבון שלהן, ותשובה להן ממה ששנינו (כ) בפרק ראשון דמסכת (גדה) [שבת] כיוצא בו לא יאכל הוב עם הזכה מפני הרגל עבירה (כ) [פירוש כיוצא בו, לעשות סייג ונדד והרחקה לעבירה שאמרו לא יאכל הוב עם הזכה מפני הרגל עבירה], מתוך שמתירין יבוא לבעול זכה שהוא בכרת, (ז) ותנא עלה תנא דבי אליהו מעשה באדם אחר שקרא הרבה ושנה הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו, והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזירתן בכתי כניסיות וככתי מדרשות, אמרה להם כתיב בתורה כי הוא חיין ואורך ימיו, [דברים ל' כ'] כעלי שקרא הרבה, ושנה הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה, מפני מה מת בחצי ימיו, ולא היה אדם שמהווה דבר, פעם אחת נתארחתי אצלה אמרת לה בתי בימי נדוּתך מה הוא אצלך, אמרה לו חס ושלום אמילו באצבע קמנה לא ננע בי, בימי לבוּנך מה הוא אצלך, אמרה לו אבל עמי, ושחה עמי, וישן עמי בקירוב בשר, ולא עלתה על דעתו לדרב אחרת, אמרת לה ברוך המקום שהרנו, שלא נשא פנים לתורה, שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה, [ויקרא י"ח י"ט] כי אתא רב דימי אמר משה חדא הוה במערבא אמרי סינר מפסיק בינו לבניה, (ז) פ"י ושימש תלמידי חכמים להסבירו סתימות המשנה וטעמיה הוא הנקרא תלמיד, נידוּתך כל שבעה של ראייה ראשונה, ואליהו שמע בשיבה של מעלה שלפיקך נענש אותו תלמוד, ולפיקך שאל לה איסור גדה משאר איסורין, ומה ששאל על הנדות תחילה ואחר כך על הליבון, לפי שהיה רוצה שתתודה, וכן אמר לה בימי נדוּתך מהו אצלך, דשמא נכשל בהן, ולפיקך נכרת, ואמרה לו חס ושלום וכו' השתא אחי לי מיהו בימי ליבונך, מהו אצלך וכו' (ח) ואותן ימי ליבון ששאל לה אליהו הן שבעה נקיים שזכה וישבת מן התורה, ולא אותן ד' שהחמירו על עצמן, לפי שבזמן אותו תלמיד היו מחזיקות בדין תורה, שהרי אותו מצינו שהיה בימי התנאים, כדקתני התם, דתניא מעשה וכו' ואותו חמ"א מימי רבי זירא ואילך היתה, שהרי היא אומרה בכל מקום, ועוד שרבי סוף התנאים היה ובימי רבי מצינו בפירוש שלא היתה אותה חומרא, (ט) דתניא בפי' אחרון דגדה התקין רבי שאם ראתה יום אחד תשב שנים והוא שנים ששה והם שלשה תשב שבעה נקיים, ותקנה זו של רבי אינו דומה לאותו שבימי רבי זירא, הא למדת מכאן שהליבון של אותו תלמיד לא היה כזה שנוהגת בעצמן (ל) אלא ליבונך, כגון זכה שסופרת שבעה נקיים משפסקה וצריכה להיות לובשת לבנים, לכרוך שמא תראה ותסתור סתימתה, (ל) בנדת טומאתה, פ"י עד שתבוא במים לטבילה הוא בנדתה דמייבין מתהיה בנדתה תהיה בהויתה תהא, עד שתבוא במים, (ל) בתורת כהנים

הערות

הנראים רמי בר חמא, (כ) בפרק ראשון דמסכת גדה, תקנית במסכת שבת, והוא בשבת י"א ע"א, ונמצא לנכון בפרדס ובמחזור ויפרי ובאיסור והיתר ובכ"א או ובכ"ב ג' חסר הסיום מהלכות גדה, (כ) פ"י כיוצא בו, הוספתי כמו שהוא בפרדס ובמחזור ויפרי, אבל באיסור והיתר ובכ"א א' ליתא, (ז) ותנא עלה תנא דבי אליהו מעשה באדם אחר, שבת י"ג ע"א ושם הני' בתלמוד אחר ועין באר"י פ"ב והובא גם במחזור (צד 267) ובפרדס פ"י רע"ב, (ז) פ"י ושימש תלמידי חכמים הרבה כו', זה מוסב למעלה על ושמש תלמידי חכמים הרבה, ונשמט ממקומו, ונמצא לנכון במחזור ויפרי, ובפרדס ובאיסור והיתר, ובכ"א א' הוא כמו לפנינו, והמירוש הזה הוא כלשון רש"י שבת י"ג ע"ב, (ח) ואותן ימי ליבון, ששאל לה אליהו כו', עיין חוסי שבת י"ג ע"ב, ד"ה בימי, (ט) דתניא בפרק אחרון דגדה, דף ס"ז ע"א, (ל) אלא ליבונך כגון זכה שסופרת שבעה, הוא לשון רש"י גדה י"ג ע"ב, (ל) בנדת טומאתה פ"י עד שתבוא במים כו', הוא לשון רש"י בנמרא שם, וגם שם מייש רש"י בתורת כהנים, (ל) בתורת

ספר האורה

לג) משה חרא הוא ורחבה ולא קירוב בשר הואי, ומכר דשרי בהכי, לז) סינר שהוא חונרת בה ומניע ממתנים למטה, הרי משנה, והרי כרייתא, מתוכן אתה למד אע"פ שמתירחצת בחמין ומתלבנת בכנדים באותן שבעה נקיים, והן נקיים ולבנים בלא ראיית דם, אף על פי כן אינה יוצאה מידי שומאה עד שתסבול, לפי שלא מצינו שום טהרה במים חמין ושאוּבין, אעפ"כ שעשתה כל כך אסורה ליגע לבעלה, לה) כדתנן במ"י כתובות כל מלאכה שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה, חוץ ממינית הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו שיש חימוד במלאכות אלו יותר משאר מלאכות, ומתוך חימוד באין לידי עבירה, וכל זמן שלא טבלה ישנה בהכרת, אע"פ שיש בהן שבעה נקיים, לה"י) כדילפינן בניורה שוה בבשר על גבי גחלים, דמה זבה הכא עליה כל זמן שלא טבלה ישנו בהכרת, לפי שאינה יוצאה מידי שומאה לעולם עד שתסבול ואפילו תשב מאה ואלפים נקיים, לה"י) כדאמרינן ואחר תטהר אחר מעשה תטהר, כלומר אחר הטבילה, אף נדה נמי אינה יוצאה מידי שומאה לעולם עד שתסבול ולפיכך אסורה לקרב אצל בעלה לעולם עד שתסבול, לו) כך ראינו רבי נוהג אפילו במסירת מפתח או שום דבר מידו לידה היה פורש: לו"י) ואם תאמר וכי מאחר שמצינו שנדה צריכה טבילה, מהו זו טהרה שעושות בחמין, דע והבן שהנשים בדאזה מלבן, לפי שבשעת שומאתן היו מתליפות כנדיהן ולבושות מכוערות כדי שתתנגנו על בעליהן, ולא יבואו לידי הרגל עבירה, ואחר שהיו פוסקות לשבעתן היו רוחצות ולבושות בגדים נאים, לפי שחיה קשה להן להתנגות כל כך, ואשר ראו כתוב ימי ליבון האשה התחילו לומר שאלו הן הימים שדברו חכמים, והתחילו לעשותן קבע והיו משרתות את בעליהן באותן הימים, ואסור לעשות כן, דהא אמרינן לא יאכל חזב עם הובה מפני הרגל עבירה עד שתסבול קאמרינן וישר כח האשה שאינה מתלבנת וזאינה רוחצת ומתנגה לעולם על בעלה עד שתסבול, שכשם שישנה בהכרת בעת שומאתה ישנה נמי עד לאחר טבילה כאשר פרשתי, ולפיכך לא תתלבן: לז) ועוד יש רעה חולה אשר דבקו בה, שמתוך שנהנו באותה רחיצה שעושות בימי ליבון שלהן, התחילו לעשותה קבע, ושכחו עיקר רחיצה סמוך לטבילה, שנעשית כהלכתה, וכמעט שבאות לידי ממורות גמור, שהרי אותה רחיצה רחוקה מן הטבילה, וכבר יבשו עליהן כל חבורות וגרבים וחוצצין, ואינה עולה להן טבילה, ומשמשות בהו, ומצאו נכעלות בנידותן, ובעליהן בועלי נדות, וכולן בכרת במזיד, ולפיכך יש [מצוה] לשכוח אותה מנהג, ולהשפילה, ולעשות לו נדה, שמתוך שעשו אותו קבע התחילו לומר לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין, מידי דהוה

הערות

בחסים, הכוונה לספרא, לג) משה חרא הוא ורחבה, הוא ניכ לשון רש"י על סאמרם שם משה חרא הואי, לז) סינר שהאשה חונרת בו כו', הוא ג"כ בספרא שם, ובסחזור וויפרי חובא גם המלה הלועזית על סינר פורציניים, וכן ברש"י בספרא פורציניים, ובכ"י א' פורציניה, ובאימור והיתר פורציניים, הוא המלה pourcentage, נורמל שורץ, לה) כדתנן במסכת כתובות, דף ס"א ע"א, ועיין בתנ"י שם ד"ה מפקרא, לה"י) כדילפינן גניש בבשר על גבי גחלים, וכ"ה באינה מ"י ש"ז ובפרדס מ"י רע"ב ובפרדס הנ"י כדילפינן בשר על גבי גחלים, עיין מבווא אות י"ג, לה"י) כדאמרינן ואחר תטהר אחר מעשה תטהר, ספרא סוף מ' מצורע ונמרא נדה מ"ז ע"ב, ועיין אר"ז הוה פורש, חובא בתנ"י שבת לו) כך ראינו רבי נוהג אפילו במסירת מפתח או שום דבר מידו לידה הוה פורש, חובא בתנ"י שבת י"ג ע"ב ד"ה בימי, וז"ל ורש"י היה נוהג אימור להושים מפתח מידו לידה בימי נדותה, ובתנ"י כתובות שם מ"א ע"א ד"ה מחלמא, הביא מ"י הרב רבי שמעיה שהיה נוהג רש"י אפילו שלא ליתן מפתח מידו לידה, והוא הסאמר שלפנינו וחובא ג"כ בפרדס ובסחזור וויפרי ובאימור והיתר, לו"י) ואם תאמר, לפני זה נמצא בסחזור וויפרי (גד 608) הוספה, ורש"י עליה, ר"ת" (ה"ל תוספת ובסופה, ר"י ע"ב) ומתחיל בתשובת הגאונים מצאתי כל הסאמר נוסד שם, לז) ועוד יש רעה חולה, כבאן מתחיל בפרדס מ"י רע"ג

ספר האורה

לח) שגורו רבותינו במסכת שבת, (לט) שהבא ראשו ורובו במים שאובין טמא. לפי שהתחילו לומר כמו כן, ומכל מקום צריך סמוך לסבילה ללבן ולרחוץ את עצמה בחמין ולשרות שערתה ולחוספן, (מ) כדאמרינן בספר אחרון דנדה, דבעינן סמוך לחסיפה סבילה, לפי שלא יהא דבר חוצץ על בשרה, שאסילו חבורה קטנה חוצצת, (מא) כדאמרינן ההם הגי רבדי דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי משום דאכתי הוה לחין, מכאן ואילך חייצי משום דהוה יבישין, ואמטו להכי צריכה חסיפה בחמין, לשרות בהן כל בשרה, ואיכא למישמע דחסיפה בנוף הוא, (מב) דאמרינן טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, (מג) אם באותו יום שחפסה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו צריכה לחוף ולטבול, ואיכא דאמרי אם סמוך לחסיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו צריכה לחוף ולטבול, והלכה כאיכא דאמרי, בכל מקום והכי קיימא לן, ומדקאמר נמצא לה דבר חוצץ בהדי חסיפה (מד) אלמא דחסיפה בנוף הוא, דאי בראש מאי שנא הציצה דנקט נבי הראש מפי משאר הנוף, אלא שמע מינה דבנוף, (מה) ויש שמוענין באותה חסיפה ואומרין דהא דבעינן סמוך לחסיפה סבילה חופפת ראשה קאמר באותה חסיפה שמוצאין בראש, (מז) דאמרינן נבי גזיר לא יחוף שערו באדמה, ואמרינן שחסיפה זו בראש הוא ולא מצרכו סמוך לחסיפה סבילה בנוף, (מו) אבל על שפת הים מצריכין חסיפת הראש, ויש להשיב על דבריהם, שהרי כמה חסיפות מצינו בנוף, (מא) כדאמרינן מי שיש שם על בשרו הרי זה לא יחוף ולא יסוך בשמן, (מב) ואמרינן האי משטא דחסיפתא, משיחה שדרכה לחופפה על גרב וחבידה, הא למדת שחסיפה בנוף הוא, ועוד תשובה אחרת, שהרי בפירושו יש לשמוע שאותה חסיפה אינה אלא בנוף, (מג) דאמרינן התם מהו שתתוף כלילה ותטבול

הערות

לח) שגורו רבותינו במסכת שבת, הוא דף י"ד ע"א, (לט) שהבא ראשו ורובו במים שאובין טמא. בכ"י א' חסר אחר זה דף שלם ומתחיל אחר זה ועוד דומם דגו ועבד משוחרר. עיין להלן הערה סי"ב. (מ) כדאמרינן בספר אחרון דנדה, דף ס"ח ע"א, (מא) כדאמרינן התם, נדה ס"ז ע"א, (מב) דאמרינן טבלה נדה ס"ז ע"ב, וצ"ל דאמר רבא כמו שהוא בנמרא שם, וכן הוא לנכון במחזור וויטרי ובפרדס ובאיסור והיתר, (מג) אם באותו יום שחפסה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול, יש להפך הסדר, וזה יש להביא בשם איכא דאמרי, וכצ"ל טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם סמוך לחסיפה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לא צריכה לחוף ולטבול, ואיכא דאמרי אם באותו יום שחפסה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לא צריכה לחוף ולטבול כמו שזווא בנמרא שם, וכן הוא לנכון במחזור וויטרי, ובאיסור והיתר, ובפרדס נשטמו איזה שורות, וכצ"ל דאמר רבא טבלה ועלתה ונמצא לה דבר חוצץ אם סמוך לחסיפה [אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו צריכה לחוף ולטבול, ואיכא דאמרי אם באותה יום שחפסה] טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול, (מד) אלמא דחסיפה בנוף הוא, וכן הוא במחזור וויטרי ובפרדס ובאיסור והיתר, ועיין בתוסי' נדה ס"ז ע"ב ד"ה אם שלדעתם עיקר חסיפה בראש והביאו אבל במחזור הרי שמריה [צ"ל ר' שמעיה] מפרש בשם רש"י דבכל הנוף שייך חסיפה, וגם המרדכי הלכות מקואות, והובא ברברי הרש"ה, הביא זה בשם ר' שמחה שפירש במחזור וויטרי, וגם המור י"ד ס"י קצ"ט הביא בשם הרי' שמעיה בשם רש"י שצריכה לעיין כל גופה יפה ולחוף אותו במים ולשוטפו דחסיפה שייכא בכל הנוף, וע"ש בכ"י, (מה) ויש שמוענין באותה חסיפה, כ"ח גם בפרדס, ובמחזור וויטרי ויש שמוענין צ"ל שמוענין, (מז) דאמרינן נבי גזיר, גזיר מ"ב ע"א במשנה לא יחוף באדמה, לא נאמר שם דחמיסה זיל, בראש היא, אבל בנמרא כיצה ליה ע"ב הגי' נזיר לא יחוף ראשו באדמה, (מו) אבל על שפת הים, וכ"ה במחזור וויטרי אבל בפרדס אבל על שפת ראש, ובאריה אבל שפת מצריכין חסיפת ראשו, (מא) כדאמרינן מי שיש לו שם על בשרו, [שבת ק"ב ע"ב ושם אימא מי שיש לו שם כתוב על בשרו, אבל יותר נכון שצ"ל מי שיש לו שם על בשרו, ובאיסור והיתר כתוב מי שיש לו שם מכה על בשרו, (מב) ואמרינן האי משטא דחסיפתא, כתיבות י"ז ע"ב, (מג) דאמרינן התם,

בלילה. (ז) מר זוטרא שרי, ורב חננא מסורא אסרי. אמר ליה רב ארא [בר אהבה] לרב חננא מסורא לאו הכי הוה עובדא באינשי ביתיה דאבא מריריש גלותא דאינקומ ועייל רב נהמן בר יצחק לפיזסה, ואמרה ליה מאי אייתי השתא תיפני איתי למחר ואמר לה עבדי חסרת מששקי חסרת דודי חסרת, כלומר עבדי חסרת [להסיק האש, דודי חסרת להמם בהם מים, מששקי חסרת] לישב עליו בשעת החיצה, שכן דרך אותה החיצה שקורין שורפינדרא, ואילו לחפיפת הראש כולי האי מיבעיא, אלא ודאי לחפיפת הנוף קאמר שמע מונה; וצריכה אשה לפרסם את ראשה, ולנקר את שניה, כדי שלא ימצא בהן לא עצם ולא בשר ולא קיסם, (ח) כדאמרין מעשה בשפתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצא לה עצם בין שיניה, והוצריכה רבי טבילה אחרת, ותנלחת צפרנים כדי לנקר מן הזבל שלא יהא הוצץ בפני הטבילה, והני מילי בצפרנים ובשינים כמו כן, אבל בית הסתרים לא, והקמטים אינם צריכים טבילה, ואף על פי כן צריכין הרחה, (ט) כדתניא ביה הקמטים ובית הסתרים אינן צריכין לבוא במים (ג) ואמר רבא עלה נמי נהו דביאת מים לא בעינן, מקום הראוי לבוא מים בעינן (ד) כדרבי זירא, דאמר רבי זירא כל הראוי לטבילה אין טבילה מעכבת בו, ושאינו ראוי לטבילה טבילה מעכבת בו, (ה) והיינו דקאמר רבא בפרק אהרן גרשה לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה קמטיה במים, אף על פי שאינה צריכה לפתוח סיה ולהכניס לתוכה מים, דהא בית הסתרים הוא ולא בעי טבילה, אפילו הכי חציצה פסלה בה, כדרבי זירא דכל הראוי לטבילה אין טבילה מעכבת בו, הכי נמי מקום הראוי לבוא מים בעינן, וליכא למימר כי אתמר היינו שמעתתא דחציצה במסכת נדה לשהרות, אבל לבעלה לא, (ו) כדמוכח ביבמות בהחולץ, דתניא כל דבר שהוצץ בטבילה הוצץ גרי ובעבד משוחרר ובגדה, והאי נדה בגדה לבעלה קמיירי, להתיר האיסור דמיא דגרי ועבד משוחרר, דאי בגדה לשהרות לשהר את הטומאה צריכה למימר דחציצה מיפסלא לטבילה, והאי עיקר חציצה גבי לשהר את הארס לשהרות (ז) כתיב ורחץ במים את (כל) בשרו [ויקרא טז ד'] גבי נדה לא כתיבא לא טבילה ולא חציצה כלל, אלא כוליהו טבילות מהתם ילפינן להו דחציצה פסלה בהן, ועור אי בשהרות מיירי מאי שנא דנקט נדה טפי מטמא מת ומטא שרץ, אלא בוודאי בגדה לבעלה מיירי, ואף על גב דאית ספרים דגרסינן כמסקנא דהאי שמעתא דלית הלכתא ככל הגי שמעתא, כי איתמר הוא לשהרות אבל לבעלה לא, שיבוש גדול הוא ולא גרסינן ליה, דהא מיתתי סיעתא ממילתא דרבי שמעון בן לקיש, והאי מילתא לא דמיא מידי לכל שמעתא דאמרין לעיל, (ח) והכי גרסינן לקמן, אמר ריש לקיש אשה לא תטבול אלא דרך גדולתה ולא גרסינן כי הא דרבי שמעון בן לקיש, (ט) ובספרו של רבי יצחק בר מנחם לא גרסינן ליה

ה ע ר ו ת

נדה טז ע"ב. (ז) מר זוטרא שרי ורי חננא מסורא אסרו, כן הוא גם בסחור וויפרי ובפרסם ובאריה, אבל בגמרא לפנינו מהפך הסדר. מר זוטרא אומר ורב חננא מסורא שרי, ועיש קור איזה שניינים. (ח) כדאמרין מעשה בשפתו של רבי, נדה טז ע"ב. (ט) כדתניא בית הקמטים, שם שם. (ג) ואמר רבא, שם שם, (ד) כדרבי זירא, שם שם. (ה) והיינו דקאמר רבא בפרק אהרן גרשה, טז ע"ב. (ו) כדמוכח ביבמות בהחולץ, הוא דף טז ע"ב. (ז) כתיב ורחץ במים את בשרו. הסגתי מלה כלי במחזור ויזשירי הובא ורחץ את בשרו במים, הוא בויקרא י"ד ט, (ח) והכי גרסינן לקמן אמר ריש לקיש, נדה טז ע"א. (ט) ובספרו של רבינו יצחק בר מנחם לא גרסינן ליה, רבינו יצחק בר מנחם הובא גם בסחור וויפרי ט"י ק"ט ועד 90) מפני אשר שמע מורי רבינו יצחק כי 'האון ר' יצחק בר מנחם מתיר לקרות בחומשים כבית הכנסת ולברך כמו בספר תורה הנחמד בנידון צוה לכתוב תשובתו ולשלחה

ק) וכן הנהיגה מרת בללם אחותו משמו את בנות עירה להטוט שיניהן קודם שבילה. (ס) וכן השיב רבינו נשמתו ערן. והא לך תשובתו: צריכות נשים בעת שבילתן לחשוש שיניהן, אף על נב דבית הסתרים אין צריכין ביאת מים מקום הראוי לבוא מים בעינן. (סג) כרבי יורא כל הראוי לבילה כו'. והכא לומר שלא אמרו חכמים כן אלא לענין טהרות. אבל לענין אשה לבעלה לא שנינו בכריתתא (ס) בגמרא דההולץ ליבמתו. כל דבר שחוצין בטבילה היצץ בנר ובעבד משוחרר ובגדה. והכא וודאי לבעלה עסקינן. דאי לטהרות פשיטא מ"י שגא משאר טמאות. (סד) ועוד דומיא דנר ועבד משוחרר. שאין טבילתן לשום טהרות, אלא לאיסור והיתר. אבל אין להקנות כן שלא להצניא לעו על הראשונות. (סה) ועוד דההוא מעשה בשפחה של בית רבן שטבלה ונמצא לה עצם בין שיניה והצניקה רבי טבילה אהרת. ואם תאמר ויחאדה הוא. ויחד ורבים הלכה כרבים. חדא דמיטרא הוא ולכא דמליג עליה. ועוד דרבנן בתראי סמכו עליה וקבעוה. (סו) דאמרין דרש רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה וכו'. עד מסקנא וכולה ההוא שמעתתא לענין אשה לבעלה. וכיטי רבא לא היו טהרות. שמיז שססקו מי חטאת כלנו טמאי מתים. ואין לנו לטהרה עד שיבוא מקוה ישראל לזרוק עלינו מים טהורים לטהרנו: (סא) שלמה בר יצחק נ"ע. (סב) ועוד שצריכה אשה שתסיר מעליה כל נלד וחבורה וגרב שלא יחוצין על בשרה. מכה של הקזה עד שלשה ימים אינה חוצצת. לפי שעדיין המכה לדה ופתוחה. מכאן ואילך חוצצת (סג) לפי שעלתה על המכה (ע) קרטופנא. (עא) כדאמרין רמי בר חמא הני רבדי דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייגי. מכאן ואילך חייגי. (עב) חולי שבטין שקורין קצירא אם לח אינו חוצין אם יבש חוצין. (עג) [דאמר מר למלוף שבטין לח אינו חוצין יבש חוצין] ואימת נקרא

הערות

לפני הגאון להשיב עליה כו' וכן במחזור וויטרי בהלכות ציצית סי' תקי"ג (צד 635) הביא וכן נהגה הגברת אחותו של ר' יצחק בר מנחם ומפיו שמעה וכו' ועיין בטבוא להרהיג מוהרשיה ז"ל (צד 35) שהביא כי נוכח ברשיי שבת סיז ע"א דית לכיפה וכן נוכח ברשיי ב"ס ז' ע"ב דיה מחלוקת. כך שמעתי מסו"ס ר' יצחק בר מנחם ונראה בעיניי. וכן נוכח ברשיי שם כיג ע"ב דיה או. ובסוכה מ' ע"א דיה חיג. וכן נוכח בתוס' ניסין כ"א ע"ב דיה יצא. וכן נוכח במרדכי. (ק) וכן הנהיגה מרת בללם אחותו משמו של רבי יצחק ב"ר מנחם את בנות עירה כו'. ובפרדס סי' רע"ג כתוב מרת בללם. ובאיסור והיתר מרת בללם (כך מנוקד שם) אבל במחזור וויטרי כתוב מרת בילא. וצ"ל בללם. וכן הביאה בצד 635. וכן נהגה הגברת אחותו של ר' יצחק בר מנחם שמפיו שמעה. (סא) וכן השיב רבינו נ"ע. וכיה בפרדס ובאיסור והיתר. אבל במחזור וויטרי כתוב וכן השיב רש"י נ"ע. (סב) כרבי יורא כל הראוי לבילה. נדה סיז ע"ב. (סג) בגמרא דההולץ ליבמתו. יבמות סיז ע"ב. (סד) ועוד דומיא דנר ועבד כו'. מכאן מחליל ככ"א אי אחר שחצר דף שלם. עיין לעיל הערה ל"ה. (סה) ועוד דההיא מעשה בשפחה של בית רבן. נדה סיז ע"ב. (סו) דאמרין דרש רבא. שם שפ. (סז) שלמה בר יצחק נ"ע הוא התימת רש"י ויל על החשובה שהובא לעיל וכן השיב רבינו נ"ע והא לך תשובתו אבל המלות. נששתו ערן בתחיתו הוסיף המעתיק. וכן הוא בפרדס נ"ע ובמחזור וויטרי שלמה ב"ר יצחק ז"ל. הוסיף המעתיק מלת "ויל" ובכ"א יא כתוב רבינו ר' שלמה בר יצחק זצ"ל הוסיף המלות "רבינו ר'". גם "וציל" אבל באיסור והיתר הוא לנכון שלמה בר יצחק כמו שהותם. המיד. (סח) ועוד שצריכה אשה שחטיר מעליה כל נלד. נדה סיז ע"א. (סע) לפי שעלתה על המכה כדאמרין רמי בר חמא הני רבדי עד מכאן ואילך חייגי נשמט במחזור וויטרי שהסיים המעתיק או המדפיס מן מכאן ואילך חוצצת עד מכאן ואילך חייגי. ונמצא לנכון גם בפרדס ובאיסור והיתר. (ע) קרטופנא. בפרדס כמעט לפני קרטופנא. (עא) כדאמרין רמי בר חמא הני רבדי. נדה סיז ע"א. (עב) חולי שבטין שקורין קצירא. וכן רש"י נדה סיז ע"א כתב למלוף ובמחזור וויטרי. ובאיסור והיתר. ובכ"א אי איתא שקורין קצירא. וכן רש"י נדה סיז ע"א כתב למלוף קצירא והוא המלה chassie (ראם אויגענפריקענען) (עג) [דאמר מר למלוף שבטין לח אינו חוצין יבש

ספר האורה

יבש משמתחיל לירוק, אם פותחת עיניה ביותר נב העין חוצץ למעלה ואם עוצמת ביותר חוצצת למטה, (עו) דאמר רבי יוחנן פתחה עיניה ביותר או עצמה ביותר לא עלתה לה סבילה; כשטובלות פושטות ורועותיה לכאן ולכאן, ופורשת כפיה ומרחקת אצבעותיה זו מזו, כדי שיבואו המים ביניהן, (עז) דאמר (רבי יוחנן) [ריש לקיש] אישה לא תסבור אלא דרך נדולתה, שכן דרך של אשה כשהוא אורגת פושטת ורועותיה לכאן ולכאן, (עו) אמר רבה בר רב הונא נימא אחת קשורה חוצצת, שלש אינן חוצצת, שתים אינן יודע, ורבי יוחנן אמר אנו אין לנו אלא [נימא] אחת, והכי נרסינן בכרייתא ורחץ את בשרו במים, [ויקרא י"ד ט']. שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים את בשרו את הפסל לבשרה, ומאי ניהו שעריה, שמעינן ממסקנא דשמעתתא במסכת נדה, דרוב שערו קשור אחת אחת בין מקפרת בין שאינו מקפרת חוצץ ולא עלתה לה סבילה, וצריכה לחוף ולטבול, אי נמי מיעוט ומקפרת חוצץ ושתים ושלש שערות קשורין ביחד בין מקפרת בין שאינו מקפרת אינו חוצץ, ושאר כל דבר הנמצא בבשרה סמוך לסבילה אם מקפרת בו צריכה לחוף ולטבול פעם שניה, אם לאו עלתה לה סבילה ומותרת לבעלה, (עז) דתנן במסכת מקואות זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ, ועוד שמעינן מהתם דאשה בזמן הזה חייבת לטבול לביל שמיני, ואם עושה אותה בשביעי אינה טובלת אלא סמוך לשקיעת החמה, שלא יהא לה פנאי ביום לשמש עם בעלה קודם שתחשך, מדי דהוה אוכה וראית מדאורייתא, שאף על פי שזכה טובלת בשביעית לנקייתה מבעור יום, כדכתב ואחר תטהר [ויקרא ט"ז כ"ח], אחד מעשה תטהר, ואפילו מבעור יום, שאף על פי שצריכה שבעה נקיים (עח) כיון שחשבה מקצתו אמרינן מקצת ככולו, לפיכך זבה יכולה לטבול מבעור יום דבר תורה, אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן, שמא תבוא לידי ספק, שמא תבעל לאלתר לאחר אבילה מיד ותראה דם אחר שתבעל, ותסתור כל מה שלפניה, ונמצא בועל נדה למסרע, ולפיכך אסור לעשות כן, והוא הדין לזבה זו שאינה טובלת ביום, (עט) וכדאמרינן נמי התם, (פ) אמר ליה רב פפי לאבוי מכדי נולה ספק זבות שוויהו לטבול ביממא דשבעה אמר ליה משום דרבי שמעון, דתניא ואחד תטהר, רבי שמעון אומר לאחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבוא לידי הספק, והיינו היכא דתטבול בשביעי, (פא) והוא הדין נמי היכא דטבלה בשביעי, הילכך לא תטבול אלא סמוך לשקיעת החמה, או לביל שמיני, ואפילו באה לטבול חוץ לזמנה, אינה טובלת ביום, כגון שאם עבר ליל שמיני ולא טבלה ממתנת עד ליל תשיעי, אבל ביום שמיני לא תטבול משום סרך בתה, שמא

הערות

חוצץ, הוספתי כמו שהוא בכ"י א' ובסתור וויסרי ובאיסור והיתר והוא בנמרא נדה ט"ז ע"א ולפנינו אמר מר עוקבא ופ"י לפלוף צואת העין וכתב המוספי בערך לזן פ"י בעל חולי עינים שהם סלאות ליתות וריר עב, ובפרדס שם איתא לפלוף שבעין שקורין קצירה אם לה אינו חוצץ אם יבש חוצץ, נשכח המאמר ע"י הסתורק וצ"ל כמו לפנינו, (עו) דאמר רבי יוחנן נדה ט"ז ע"א, (עז) דאמר רבי יוחנן אשה לא תסבור כ"י, צ"ל דאמר ריש לקיש כמו שהוא בנמרא שם ונאמר לזבן בסתור וויסרי ובפרדס, ובאיסור והיתר הנירטא דאמר רבי שמעון בן לקיש והכל אחר, (עו) אמר רבה בר רב הונא, נדה ט"ז ע"ב, (עז) דתנן במסי מקואות, פ"ט ט"ז, (עח) כיון שישיבה מקצתו אמרינן סקצת היום ככולו, כן הוא גם בפרדס, אבל בסתור וויסרי הני' כיון שישיבה ו' נקיים ומקצת השביעי אמרינן סקצת היום ככולו, ובאיסור והיתר הנירטא כיון שיש בה [צ"ל שישיבה] מקצתו אסור דאמרינן סקצת היום ככולו, (עט) וכדאמרינן נמי התם, נדה ט"ז ע"א, (פ) אמר ליה רב פפי לאבוי, לפנינו בנמרא לרבא ולאבוי, (פא) והוא הדין נמי היכא דטבלה בשביעי, כן הוא גם בפרדס, ובאיסור והיתר, אבל בסתור וויסרי

ספר האורה

תראה בתה שהיא טובלת ביום ותלמד היא לעשות כמו כן. שתאמר אמי טבלה ביום גם אני אטכול ביום. והיא לא תרע שאמה שעשתה היתה בשמיני. והיא תעשה בשביעי. שאסור לעשות משום ספק זבה. אבל מחמת האונס שמתיראה שלא יזיקו לה ניום. (פג) כגון מקום סכנה מפני ניום מותר. או היכא דאיכא לטיחש משום נכני או משום ביעותיהא דליליא. או משום צינה. טובלת ביום שמיני. או בתשעי. או באיזה יום שתמצא משמיני ואילך. והכי אמרינן פג) במסכת נדה. אמר רב נדה בין בומנה בין שלא בומנה לא תטבול אלא בלילה. פד) משום סרך בתה. פה) ורב אידי בר אבין אטביל ביומא דתמניא פו) משום אריוותא. ורב אחא בר יעקב משום נכני. ורב יהודה משום צינה. פי) ורבה משום אבילאי. והאידינא נמי איכא למיעבד הכי היכא דאיכא סכנתא. והיכא דליכא סכנתא לא תטבול אלא בלילה. מכל מקום אינה צריכה להמתין עד צאת הכוכבים. דמאי נחוש בה שמא תבוא לירי הספק הואיל ומחשיך וקא. אין לחוש אפילו טובלת בשביעי. והתם נמי ספיק תלמודא. פח) והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה. אבל כליל טבילתה לא תחוף. דמתוך שמטהרת לטבילתה לא חייפא שפיר. ואי לאו משום האי חששא מוטב שתחוף כליל טבילתה. הא היכא דאיפשר לחוף ביום חופפת ביום. כגון שאירע ליל טבילתה באמצע ימי החול. משום דהכי שפיר טפי. דאי חפפה כליל טבילתה אימי לא. חייפא שפיר. והיכא דלא אפשר לחוף ביום. פט) כגון שאירע טבילתה במוצאי שבת. חופפת בערב שבת. ולא תטבול במוצאי שבת עד שתחזור ותחוף את ראשה. ואם חלו שני ימים טובים אחר שבת. ואירע לה טבילתה כליל שני יום טוב. דהשתא אינה יכולה לחוף כליל טבילתה. ולא ביום שלפני טבילתה. חופפת מערב שבת. דמוטב שתקדים הפיפתה קודם טבילתה יום או יומים משתאחר לשמש עם בעלה לילה אחת. ותכטל ספריה ורביה. ז) והאידינא לא חיישינן לשמא ירבו נוטפים על הזוחלים. ומטבלינן בכל נהרות בין ביומי ניסן בין ביומי תשרי. דמילתא דלא שכיחא הוא לז) ולא סבירא לן לא כרב ולא כשמואל: נב) מתקנת רבי זירא ואילך מחמירין עלן. ומחוקין כל היולדות בין מפילות בין יולדות ולד קיימא. כיוולדות בנב. דילמא ראתה דם קודם לידה. ובו נעשית זבה כדרכי זירא. והילכך אין האשה טהורה לבעלה בימי לידתה עד שתפסוק שבעה נקיים. חוששין שמא ילדה בנוב. וטועה הוא. לפיכך האשה בזמן הוה לאחר שעברו עליה שבעת ימי טומאתה לזכר. וארבעה עשר לנקבה אם פסקה סופרת

הערות

הג' והוא הדין. היכא דטבלה בשמיני. וכיה בכ"א א'. פג) כגון מקום סכנה מפני ניום מותר. במחזור ויפרי הנירמא כגון שעושין בכמה סקומות שרודמים אחריהם בטקלות ומכין אותה מותר לעשות ביום שמיני. ובמדרם הגי' כמו במקומות שרודמים אחריהם בטקלות או באבנים או פחרים ומכנות אחרות מותר. ובאיסור והיתר בכ"א א' הנירמא כגון במקומות שרודמין אחריהן בטקלות ובאבנים ומרמזין אותן מותר. פג) במס' נדה אמר רב נדה בין בומנה כ"ו. נדה ס"ז ע"ב. פד) משום סרך בתה. עיין במירשיי שם. פה) ורב אידי בר אבין. בגמרא שם אתקין ר' אידי בנרש למטביל ביומא דתמניא. ובעל סדר הדורות בערך רב אידי בר אבין הביא והתקין בנרש והוא דברי היוחסין וכוון למאסרם בנדה שם ולפנינו בגמרא נשמפו המלות "בר אבין". פי) משום אריוותא. פי' אריות. פי) ורבה משום אבולאי. בגמרא הגי' רבא ומתוקו בשם שציל רבה. ופי' אבולאי עיין ברשיי שם. פח) והלכתא. נדה ס"ח ע"א. פט) כגון שאירע ליל טבילתה במוצאי שבת. חופפת בע"ש ולא תטבול במו"ש עד שתחף המלות שרשמתי המרים בפרדם. לכן הציג המו"ל מיסן כוכב כי בלתי מוכן. ז) והאידינא לא חיישינן. שבת ס"ה ע"ב. זב) ולא סבירא לן לא כרב ולא כשמואל. במחזור ויפרי ובמדרם ובאיסור והיתר וככ"א א' הנירמא ולא סבירא לן לא כשמואל ולא כאבנה. נב) מתקנת רבי זירא ואילך. בבאן טחיל בפרדם

ספר האורה

שבעה ימים נקיים. בדיקה בלא ראיית דם וטובלת ומשמשת. ואחר שטבלה יושבת על דם טוהר, שכל דמים שהוא רואה טהורין, ומותרת לבעלה עד מלאת ארבעים לומר או כל ששים וששה לנקבה. דם טוהר הוא לה, ואפילו בדיקה אינה צריכה, אלא השמש ותלך ואינה צריכה לפרוש מבעלה ומשמשת ביום ראייתה (ג) בלא שום טבילה, ויולדת נקבה אם לא האתה בתוך שבועיים ללידתה, אלא ססקה בנתיים סופרת שבעה נקיים בתוך שבועיים עצמן ועולין לה. אף על פי שהיא אסורה בתשמיש בתוך הישבועיים מיהו לימי ספירה עולין לה. שכך שנו החכמים ימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה וטובלת לאחר שבועיים ותשמש. אבל בתוך שבועיים מכל מקום אינה יכולה לשמש. אפילו ספירה בהן שבעה נקיים. דהא כתיב ושמאה שבועיים. (ויקרא י"ב ה') אבל אם לא ססקה שבעה נקיים אחר לידתה לעולם הוא אסורה עד שתפסוק שבעה נקיים ותטבול. דבעינן נסתם הטמא ונפתח הטהור. וכן נמי אם ססקה מן הדם שני ימים או שלישה מסוף שבעת ימי טומאה של זכר, או מסוף ארבעה עשר של נקבה. מוספת עליהם שאר הימים הנקיים מימי שהרתה והיא מותרת לבעלה שאר הימים. וכן הלכה (ד) דהא רבא סבירא ליה כהאי מתניתא דקתני ימי לידתה. שאינה רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה. כדאמרינן בכנות כותיים, ופסקינן (ה) בשאילתות דרב אהא הלכתא כרבא. משום דבכל דוכתא אביי ורבא הלכתא כרבא בר מהלכות יעיל קנים שהלכה כאביי: וביום מלאת ארבעים לומר ושמונים לנקבה לערב צריכה לפרוש מבעלה. ואסורה לשמש אותה הלילה. ואפילו אינה רואה. (ו) שכך שנו החכמים היושבה על דם טוהר אסורה לשמש. וכמה. אמר רבא עונה מאי טעמא הואיל והוחזק מעיין פתוח. כלומר מפני שהורגלה עד עתה לשמש עם ראייתה חשו החכמים שמא תראה הלילה ולא תרניש לפרוש. כשם שלא הרנישה עד עכשיו והלילה דם ראייתה (ז) דם טמא הוא: (ח) תנו כשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפין לאשה. הנו משום רבי מאיר כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובין. (ט) תניא היה רבי מאיר אומר מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה. מפני שדניל בה קץ בה. אמרה תורה תהא טמאה עליו שבעה. כדי שתהא חביבה עליו ביום טבילתה (ק) כיום כניסתה לחופה:

[ב] ה' שמחת התן נערה.

(ג) אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה. (ד) שאמרה נתיציתי, צריכה שתשב שבעה נקיים קודם החופה. שמא מהמת תאוות חימוד ראתה דם. שדרך אשה לחמוד קודם הערות

פי' רעיד. (ג) בלא שום טבילה. אהר זה נמצא הוספה בפרסם פי' רעיד. ויש מבני אדם הפרושין שאינן מזהינן כן ולא משום איסור אלא הפרשה עושין לעצמן, ומתנהגו אינו נראה לכמה בני אדם ראין לחוש שמא תטעה והירושלמי אומר בכל קודש לא תגע זה אישה. שנאמר קודש ישראל ומה שהובא והירושלמי אומר לא נמצא בירושלמי ועיין בסבא. (ד) דהא רבא סבירא ליה כו'. עיין נדה ל"ז ע"ב ובתוס' ד"ה אביי. (ה) בשאלתות דרב אהא. עיין שאילתות פ"י תרועע ס"י פ"ו. (ו) שכך שנו החכמים. פסחים ק"ג ע"ב. (ז) דם טמא הוא. אחר זה נמצא במחזור וויטרי (צד 612) הוספה ורשום (ר"ל הוספות) ומתחיל ואני הכותב מצאתי בבחיג דרב יהודאי גאון וס"ים ע"כ לשון היג. ובכ"י א' אחריי הפלות דם בטמא הוא. חבר הפסום תני ר' חייא ומתחיל אמר רבא תבעה לינשא והוא כמאמר שלאחריו המתחיל בשמחת התן נעלה. (ח) תני. נדה ס"ד ע"ב. (ט) תניא ה"י ר' מאיר אומר. נדה ל"א ע"ב. (ק) כיום הכנסה לחופה. ככאן הוא הפסום במחזור וויטרי:

[ב] ה' בשמחת התן נעלה. נמצא גם בפרסם ומתחיל פי' רעיה וכן נמצא במימר והיתר פי' ש"ו אבל במחזור וויטרי מוקדם להלכות נדה שהוא בכ"י תציח תציס. והובא בכ"י תס"ו (צד 584)

ספר האורה

חופה ימים או עשור, ולכולהו אין אנו הוששין אם ראתה דם או לאו, שהרי תטבול קודם בעילת מצוה, אבל לשבעה ימים הסמוכין לבעילת מצוה, דהיינו ליל ראשון דחופה, אנו חוששין שאם תראה בהן דם לא מהנייא לה שבילה דקודם בעילת מצוה, שהרי צריכה לספור שבעה נקיים, הילכך לובשת כנדרים לכניס כל שבעה ימים דקודם החופה, ופורשת סדין לבן במשחה, ובודקת את עצמה פעם אחת או פעמים ביום, אם לא ראתה בהן דם טובלת בליל קודם ליל בעילת מצוה, שמא ראתה דם שנה או שנתים בימי בתוליה ולא טבלה, ומשחרת עכשיו בטבילה זו, ואם לא שמרה שבעה ימים נקיים קודם לכן, לא תבעל בלילה הראשון עד שתשמור שבעה נקיים מליל הראשון ואילך, שמא ביום שלפני חופה ראתה דם מחמת חימוד. (ד) רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חביבא רבינא תבע את בתו של רב חביבא לבנו ונתפייסה, אמר להו רבינא לקרובי האשה ליום פלוני נכתב כתובה, כי מצי האי יומא שקבע לכתוב הכתובה, אמרו ליה לרבינא ליגטר מי עד ארבעה אחרינא, עד יום רביעי בשבת אחי מיום רביעי זה עד שבעה ימים, וההוא יום רביעי לכתוב כתובה כדון בתולה הנישאת ליום הרביעי, אמר ליה רבינא לרב חביבא מאי טעמא נמתין עד שבעה יומי, אמר ליה רב חביבא לרבינא לא סבר ליה מה כתמיה, להא דאמר רבא תבעוה לינישא ונתפייסה צריכה שתשב שבעה נקיים, אמר ליה אימר דאמר רבא בנדולה דשכיחו בה דמים, בקטנה מי אמר, אמר ליה בפירוש אמר רבא לא שנא גדולה ולא שנא קטנה, גדולה מאי טעמא משום דמחמרא, קטנה נמי מחמרא, פירוש שכן דרכה של אשה שרואה דם מחמת חימוד בשעה שמתרצית ואומרת רצוני ליכנס לחופה לאותו זמן, וכד מציא לאותו זמן, או בין כך רואה דם מחמת חימוד, לפיכך צריכה שתשב שבעה נקיים קודם יום זה, שמא אתמול ראתה ולא מהנייא לה שבילה דהשתא להבעל לאורתא, או שמא למן היום שנחתקקה בה וקימו דבריהן לא הוה שבעה נקיים עד אותו יום רביעי שקבעו זמן לכתוב הכתובה, ולא יכלה לשמור שבעה נקיים, הילכך ליגטר מי עד ארבעה אחרינא, ותתן על דעתה ותשב שבעה נקיים ותבעל בליל הראשון של חופה כמשפז הבתולות להכנס בליל ראשון להופתן, איעכב רבינא שבעה יומי בתר ההוא יומא שהתחילה לישב שבעה נקיים: (ה) וצריכה טבילה חמירה במים חיים קודם כניסתה לחיפה: (ו) הלכה בועל בעילת מצוה ופורש, בין הגיע זמנה לראות בין לא הגיע זמנה לראות, בין בוגרת בין שאינה בוגרת, בין ראתה בין לא ראתה ופורש, לא להרחיק ממנה כאשר נדה, אלא פורש מתשמיש, הוא בכסותו והיא בכסותה, דאינה טמאה אלא מדרבנן, שהרי דם בתולים שהור, ומשום כבוד התנית לא רצו להחמיר ולהרחיקו יותר, ומשמרת שבעה נקיים כובה גמורה, ואף על פי שלא ראתה דם אלא בשעת בעילה [ראתה דם בתולים] האי דם בתולים כדם נדה השבינן ליה, משום דאי אפשר למכה בלא ציהצוהי זיבה, (ז) ואמרינן החם על שמועה זו בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות דם שיפה כהרדל יושכות עליה שבעה נקיים: (ח) מותר לבעול בעילת מצוה בשבת ואפילו לכתחילה, שאינו מתכוון

הערות

ורשום, בשמחת חתן ותעלה" ובכ"א אחר שחמד הסיום מהלכות נדה עיין לעיל בהלכות נדה הערה צ"ו, מתחיל אמר רבא תבעוה לינישא והוא המאמר שלפנינו. (ג) אמר רבא, נדה סיו ע"א. (ד) שאמרה נתרצית, בסוהור וישרי ובאיבור והיור הגי' "פירוש נתרצית" זמן על קודם ההיטה כתוב פ"י. (ה) רבינא איעסק ליה לבריה, נדה שם. (ו) וצריכה טבילה חמורה במים, ועיין בתשובות הגאונים שערי תשובה ס"י קס"ד בשם רב נפסונאי גאון וע"ש בסוף קס"ח וק"ע. (ז) הלכה בועל בעילת מצוה, הוא בפרסם פ"י רע"ו. (ז) ואמרינן החם, נדה סיו ע"א. (ח) מותר לבעול בעילת מצוה בשבת, בכאן מתחיל

להוציא דם אלא לבעילה. ואף על פי שמוציא דם מותר, כשמואל דאמר שמואל פירצה דחוקה מותר לכנוס בה בשבת. ואף על פי שמשיר בה צרות. והואיל דלא נתכוון להפיל אותן צרות אלא לכנוס בפירצה פסור. ואמרינן דם מסקר סקיה. כמו סקדן. כנוס ועומד ואינו נבלע בדפני הרחם. להיות יציאתו על ידי חבורה. אלא שהמתח נעול בפניו ופותחין לו ויוצא. ואינו מתכוון לעשות בנין. אלא להנאת עצמו. ופיתחא ממילא הויא. וקיימא לן הלכה כרבי יהודה. דאמר מקלקל כחבורה פסור. והאי מקלקל הוא אצל המתח שהבתולה חשובה מן הבעילה. וקיימא לן נמי הלכה כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוון מותר והאי להנאת עצמו קא מתכוון: (ט) כועל בעילת מצוה עד שיוציא דם בתולים כל שהוא. ואם בעל ולא מצא דם ואחר כך בעל ומצא אמילו למאן דאמר שהורה פורש ממנה מיד. דהא השתא בזמן הזה קבעינן הלכתא כועל בעילת מצוה ופורש. (י) ואף על גב דשהורה היא דדם בתולים פסור: (יא) חתן פסור מקריאת שמע לילה הראשון עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה. פירוש משום דטרוד במחשבת בעילת מצוה אבל אם בעל חייב. (יב) והכונס את האלמנה חייב. והבתולה פסור. (יג) וקריאת שמע שאמרו חכמים זחו קריאת שמע שעל מטה. אבל קריאת שמע של שחרית וערבית חייב: (יד) חרואה דם בתולים אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר צנ אנוו בנן ערן שישנת העמקים בל ימשול זר במעי חתום. על כן אילת אהבים זרע קודש שטרה כשרה וחוק לא הפירה. ברוך אתה ה' הבוחר באברהם ובזרעו אחריו מקדש בני ישראל:

[ג] דין קידושיין.

המקדש את האשה יביא עדים (א) ויקדשנה בפניהם ויאמר לה (ב) תהא מקודשת לי במטע זו (ג) כרת משה וישראל:

[ד] דין שליית קדושיין.

(א) העושה את חבירו שליח לקדש לו אשה. אינו צריך לכתוב לו הרשאה. אלא כך יכתוב לו כפנינו חתומי משה מינה פלוני בן פלוני את פלוני בן פלוני לקדש

הערות

בפרדס ס"י רע"ז והוא כנמרא כתובות ו' ע"א. (ט) כועל בעילת מצוה. ככאן מתחיל בפרדס ס"י רע"ח. (י) ואף על גב דשהורה הוא דדם בתולים פסור. ככאן סיים בכ"י. א' ולא נמצא יותר. ובפרדס אחריו המלות דם בתולים דם פסור הציג ס"י כוכב להורות כי בלתי מוכן ולא ארע מה היה קשה לו. ושם נמצא עוד הוספה אלא שהחכמים גזרו כ"י. (יא) חתן פסור מקריאת שמע. ברכות ס"ז ע"א. והובא ג"כ במחזור וויטרי ס"פ. ובאיסור והיתר. (יב) והכונס את האלמנה. נמרא שם ס"פ. (יג) וקריאת שמע שאמרו חכמים כ"י. כן הוא בפרדס ובמחזור וויטרי ובאיסור והיתר. ובפרדס סיים. כ"כ חזרה רבי וכך נהגו העם וכוה נשלם בפרדס ורשום שם. נשלם סדר ובה ונדה. (יד) חרואה דם בתולים. כן הוא במחזור וויטרי שם ובאיסור והיתר ס"י ש"פ. (טו) אשר צנ אנוו בנן ערן. כאשר הביא הרש"ה ויל נמצא נוסח הברכה כבה"ג ריש הלכות כתובות. וכן נמצא באר"ו הלכות נדה סוף ס"י ש"א. ובהראש פ"א דכתובות ס"י ס"ז. ובתשובות הגאונים שהוציא לאור הרב החוקר הגדול הרי"א דר"י הרמב"ם מ"ל תל"ח הובא וז"ל וברכת בתולה שבאמרת אשר נמט גת אנוו בנן ערן ליתא בתלמוד אלא קבלה הוא כפי החכמים ואנן הכין שמענה והכין אמרין לה אשר צנ זונ בנן ערן שושנת עמקים לכל ימשול זר במעין חתום על כן אילת אהבים שטרה כשהרה. וחוק לא הפרה כרוך הבוחר בזרעו של אברהם וע"ש בהערות ותקונים:

[ג] (א) ויקדשנה בפניהם. קידושיין מ"ה ע"א וע"ב. (ב) תהא מקודשת לי. במחזור וויטרי תהא את מקודשת לי. ובאר"ה סוף ס"י ש"פ הרי את מקודשת לי. כרת משה וישראל. הובא בתום כתובות

ג' ע"א ד"ה אדעתא. ותום' נימין ליג ע"א ד"ה כל:

[ד] (א) העושה את חבירו שליח. הוא במחזור וויטרי שם ס"י תפ"ז (צד 58א). וכן באיסור והיתר שם ס"י ש"י. ובפרדס סוף ס"י ש"א הובא וזה פירש רבינו שלמה העושה את חבירו שליח

ספר האזרה

לו אשה סלוגית בת מלתי, ויחתמו העדים, דשליח שעשאו בעדים כשה, והרשאה זו למת, אבל אדם שיש לו ממון בידו ורוצה לעשות שליח כדי להוציאו מידו צריך להקנותו לשליח אנב קרקע, ז) כי הא דרב ספא הווי ליה תריסר אלפי זוזא ביה חזואי אקנוניה ניהליה ג) לרב שמואל בר אחא אנב אמיסא דביתא, ולפי שצריך לעשות לו קנין לסיכך צריך לכתוב לו שם הרשאה, שאם לא יקנה לו לא יהא זה נתן לשליחו שעשאו בעדים, ד) וכדאמרינן אין משלחין מעות בדיוקני, שאם יתן אותם לשליחו שעשאו בעדים ולא הקנה לו יכול לתבעם היום או מחר, ה) כדאמרינן בבבא קמא, כן הורה רבי, וכן נהגו, והמקדש את האשה לחבירו יקרשנה בפני עדים, ויאמר תהא מקודשת לסלוגי בן סלוגי במכעת זו כדת משה וישראל :

[ך] ה) וששאלתם אם אומרין שבע ברכות בשעת אירוסין, ראיתי במקום הנאונים שאין אומרין אותם בשעת אירוסין, ומעם לא שאלתי, כי שמורש הוא. ז) ששנינו מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, רבי יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה, ורבי יהודה לא אמר ג) אלא (ביחוד) [ביהודה] הואיל ומתייחד עמה, ד) כדמפרש אביי, ואף על פי כן חלוקין עליו חביריו, ה) והלכה כמרובין, וכן נהגין בכל מקום :

[ך] ה) וששאלתם אם מזכירין ברכת אירוסין בשעת נשואין, ידעתי שבמקום גדולים אין מזכירין אותה, ויש מעם בדברי, ז) שהרי שנינו מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, וברכת אירוסין בבית האירוסין, ולא קתני ברכת חתנים בבית חתנים, ואירוסין בבית חתנים, ג) ואמרינן רב אסי איקלע לבי הלולא דמר בר רב אשי בריך שית, ואלו הן היששה, שהכל ויוצר האדם, ואשר יציר, ושוש תשיש, שמח תשמח, ואשר ברא, ואם היה מברך ברכת אירוסין הרי כאן שבע, ואיזו שית בריך ותו לא וכן הלכה: והמזכירה בשעת נשואין מוציא שם שמים לבטלה :

[ך] ה) וששאלתם מקום שמברכין ברכת אירוסין ונשואין ביום אחד, שחרית וערבית מהנה זה לא ראיתי, אבל במקומו ז) רגילין לעשותם ביום אחד, ומברכין שתיהן בכום אחד, ומברך ראשונה ברכת היין וברכת אירוסין ושוחת, וחזור ונתן יין ומברך ברכת היין ושש ברכות של נשואין, ובמקום שמספיקין וסועדים סעודה בנתיים, נראה בעיני ודעתי נוסה שאסור לברך בראשונה ברכת חתנים, ואם עושין כן היין

הערות

לקדש לו אשה כו', ויש שם איזה שינויים ע"ש, ז) כי הא דרב ספא הווי ליה תריסר אלפא זוזא ב"ק קיד ע"ב, ג) לרב שמואל בר אחא, בנמרא שם לרב שמואל, בר אבא, ד) וכדאמרינן, ב"ק שם במספר שלפניו, ועייש בחומי דיה אין, ה) כדאמרינן בבבא קמא, שם שם :

[ך] ה) וששאלתם, הובא גם כן במחזור ויפרי שם פ"י תמ"ח (586) ורשום, תשובות מרש"י, וכן הובא כל זה באיסור והיתר פ"י ש"א, ז) ששנינו מברכין כו', כתובות ז' ע"ב, ג) אלא ביהוד, וכן באיסור והיתר, אלא ביהוד, אבל במחזור ויפרי הגי' אלא ביהודה, וכן הוא לפנינו בנמרא שם, ד) כדמפרש אביי, וכן הוא במחזור ויפרי, ובאיסור והיתר, והכוונה שאמר שלח הוצרך לשאול השעם ששמו מפורש דכרי גם ר' יהודה לא אמר אלא ביהודה כדמפרש אביי וכן הוא אין הלכה כמותו כתב דהוי רבים, ה) והלכה כמרובין, וכן הוא במחזור ויפרי, אבל באו"ה הגי' והלכה כדבריו :

[ך] ה) וששאלתם אם מזכירין כו', הובא במחזור ויפרי פ"י תמ"ט ובאיסור והיתר פ"י ש"ב, ז) שהרי שנינו מברכין ברכת חתנים כו', כתובות ז' ע"ב, ג) ואמרינן רב אסי איקלע לבי הלולא דמר בר רב אשי, בנמרא כתובות ח' ע"א רב אסי איקלע לבי רב אשי בהלוליה דמר בריה :

[ך] ה) וששאלתם מקום שמברכין כו', מובא במחזור ויפרי שם (צד 578) ובאיסור והיתר פ"י ש"ג, ז) רגילין לעשותם ביום אחד ומברכין שתיהן בכום אחד כו', כן הוא גם באיסור והיתר, אבל

ברכה שנייה שעושים בערבית ברכה לבטלה. כי מקום יש לה הואיל וברכו בראשונה ברכת נשואין גלו דעתם שזו הוא כניסתן לחופה, ולמה להם לחזור ולברך, וגם בברכת המזון שבגתים לא יברכו שבע ברכות. הואיל ואין דעתן להכניסן לחופה עד ברכה שנייה. הראשונה אינה חופה. שעריין לא נכתבה כתובה. אבל שהשמחה במעונו מברכין (ג) דאמרינן מעיקרא אימת. אמר רב פפא מבי רמו שערי באסנתא. שהן צרכי נשואין. והתם נמי הואיל ובשעת אירוסין כבר צרכי החופה מווסגין. ולא יחזרו בהן מברכין שהשמחה במעונו:

[ח] (ה) וששאלתם אם האבלים מן המנין הוא. לא פירש שאלתו. אכן אם לענין עשרה או לקדושה ולתפילה הוא שואל. אם מן המנין. (ג) הוא ששינו בכתובות חתנים ואבלים מן המנין (ג) ואוקימנא כי תניא ההוא (ד) לברכת המזון. וברכת רחבה אין לנו עכשיו. ובההוא וודאי אין אבלים מן המנין. ומסקנא דשמעתתא דמילתיה דרבי יוחנן בברכת רחבה קאמר לה:

[ט] (ה) וששאלתם מאחר (ג) ששינו העונה אמן לאחר ברכה שאין בה הזכרת השם זה אמן יתומה. מהו לענות אמן על הרחמן דברכת המזון. ועל אמנים שבקדיש. (ג) ואני שמעתי מבית מדרשו של רבנא יעקב (בר יקר) [ה] אמן יתומה זה העונה אמן שלא שמע שום ברכה אלא ששמע מאחרים שעונין. (ה) וכן הוא מפורש בהלכות גדולות. וכן עיקר שלא לתת תקנו רבותינו שבבבל (ו) דאמרינן אמן דיתגדל. ועוד

ה ע ר ו ת

במחזור וויטרי אבל במקומינו רינלין לעשותם במקום אחד. אך אין מברכין שתיהן על כוס אחד. (ג) דאמרינן מעיקרא אימת אמר רב פפא כו'. בכתובות ה' ע"א. ועייש במירשי :

[ח] (ה) וששאלתם אם האבלים מן המנין. מוכח גם באיסור והיתר סי' שפ"ו אבל במחזור וויטרי חסר זה. ובאיסור והיתר שם נמצא לפני זה וששאלתם אם אבלים מן המנין הם חוץ מיום ראשון טעם ואחריתו כיום מר. שפע סינה עיקר מיריות ואבילות יום ראשון הוא. ואין אבלים מן המנין לא לתפלה ולא לקדושה ולא לברכת המזון. אבל מיום ראשון של אבילות ואילן אבלים מן המנין לכל. וזו הוא ששינו בכתובות חתנים ואבילות מן המנין ואוקימנא בברכת המזון וכן נמי לקדושה ולתפילה לבר מיום ראשון ומה שאמר ר' יוחנן ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין ודאי ברכת רחבה קאמר שהוא יום ראשון אינו מן המנין ע"כ. (ג) הוא ששינו בכתובות דף ה' ע"א. (ג) ואוקימנא. שם ע"ב וע"ש בתומי. (ד) וברכת המזון וברכת רחבה כו'. בארחות חיים סי' ל"ב (צד 601) הביא וז"ל כתב הגאון רב שרירא לענין ברכת המזון של אבלים שהאבלים מן המנין ומה שאמרו חכמים ז"ל ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין. פירשו הגאונים ז"ל שר"ל מברכת אבלים שהיו עושין בשורה ברבבה של נקראת שמה ברכת רחבה. וכן היו עושין בזמן שנהגו אחר שבאין מקבר המת עומדין בשורה ברבבה כל האבילים או הולכין לבית האבל ומוזנין כוס של יין ומברכין בו. וברכה זו בעשרה ואין אבלים מן המנין. אבל ברכת פוון של אבלים אבלים מן המנין ע"כ עיין בפור יורה דעה סי' שע"ט :

[ט] (ה) וששאלתם מאחר ששינו העונה אמן. זה מוכח ניכ במחזור וויטרי שם (צד 587) ובאיסור והיתר סי' שפ"ז. (ג) ששינו העונה אמן. עיין בברכות מ"ז ע"א. (ג) ואני שמעתי מבית מדרשו של רבנא יעקב. הופסתי בר יקר' כמו שהוא במחזור וויטרי. אבל בא"ה הוא כמו לפנינו. ורבינו יעקב בר יקר הוא רבו של רשי"ל. (ד) אמן יתומה זה העונה אמן שלא שמע שום ברכה אלא ששמע מאחרים שעונין. וכן פירש"י בברכות שם. וכן הובא בתומי ד"ה אמן יתומה. ועיין בערוך ערך אמן והביא את הירושלמי ברכות פ"ח דף י"ב ע"נ איזה הוא אמן יתומה רב הונא אמר הן הן דמתייב למברכה ולא ידע מה הוא עני. ובערוך השלם הובא בשם רב כהן צדק ואן שאמר חיבין הציבור לשחוק ולשמוע כל ברכה וברכה מפי החון ואחר כך יענה אמן כי העונה אמן ולא שמע הברכה הוא אמן יתומה. (ה) וכן הוא מפורש בהלכות גדולות. עיין בכה"ג בברכות פ"ז. (ו) דאמרינן אמן דיתגדל. כן הוא גם באיסור והיתר. קדי במחזור וויטרי הני ואמרו אמן בקדיש. ובמחזור וויטרי (צד 55) הביא וז"ל ומה שנהגו לומר בסוף פירוש ואחר הרחמים אמן בברכת הפוון. אף על פי שאינו

ספר האורה

מצינו בירמיה הנביא שאמר אמן אחר בקשה. שנאמר אמן כן יעשה ה' [ירמיה כ"ח] ואמר ר' אמי בר הנינא אמן יש בו אמנת דברים. כלומר שמבקש מאת הקדוש ברוך הוא שיתקיימו הדברים. וכשם שאמר ירמיה אמן אחר דברי ריצו. אף אנו נאמר אמן אחר דברי תחינה. כגון הרחמן שאומר בברכת המזון. ויהא שלמא שביתנדרל (ז) שלמה בר יצחק :

[י] (ח) מעשה בחתן אחד שעשה אירוסין ונשואין ביחד. ולאחר שקדש הביאן כוס לברך עליו ברכת אירוסין. וכך המכרך בורא פרי הגפן. וברכת אירוסין. ולאחר שבירך ברכת אירוסין שתה. והביאו לו כוס אחר לברך ברכת נשואין. שכת ולא אמר בורא פרי הגפן והחזירו רבי. ושאלנו מה טעם. שהרי ב"ך תהלה בורא פרי מגפן עד ברכת אירוסין. ואף על פי שכוס שני אינו אלא של נשואין יכול לפטור עצמו בברכה אחת של בורא פרי הגפן. אף על פי ששתה בכוס ראשון דאירוסין. הואיל. ולא אמר בנתים על הגפן ועל פרי הגפן. מידי דהוה אשותה כסעודה. שאפילו הוא שותה עשרה כוסות אינו מברך אלא בכוס ראשון. והשיב לנו רבי שאנו סועד דקבע סעודתיה. אבל ההוא לא קבע דברכת אירוסין לחוד וברכת נשואין לחוד. ובנשואין הוא דתקינו [רבנן] שבע ברכות. ובלא [בורא] פרי הגפן אינן אלא שש. שהכל יוצר האדם. יוצר האדם. תרי זמני. שוש תשיש. שמח תשמח. אשר ברא. לפיכך חייב לברך בורא פרי הגפן בכוס של נשואין. דאירוסין לחוד ונשואין לחוד. שמנהג זה שנהגו לעשות אירוסין ונשואין ביום אחד. לפי שאינם רוצים לעשות סעודה לאירוסין. שאם רוצין לעשות אירוסין קודם נשואין. יהא נגאי לחתן ולקרוביו אם לא ירבו בסעודה כל היום. ולפיכך יש בני אדם שעושין אירוסין ונשואין ביחד. ונפטר בסעודה אחת. וכן אמר לנו רבי שלאחר ששתה המכרך בכוס ראשון דאירוסין. צריך לברך אחריו על הגפן ועל פרי הגפן. אלא מפני טורח ותמיהות בני אדם הם נמנעים מלעשות כן :

[יא] (ח) שאלו לרבי במקום שעושין אירוסין ונשואין ביחד. מהו לברך ברכת אירוסין ונשואין בכוס אחד. ואמר רבי הרוצה לעשות כן אומר לו שתה מה שנשאר בכוס. ומוזג כוס שני לברך עליו ברכת נשואין. לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד. שאין עושין מצות חבילות חבילות. ואין לומר דהני לאו שתי קדושות קרי להו. דכל שתי ברכות שתי קדושות הן. דהא נבי קדוש וברכת המזון הוא. (ג) דקאמרינן אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד בערבי פסחים. (ג) והא דאמרינן בפסחים שמע מינה תמני וכי שמע מינה אומרים שתי קדושות על כוס אחד. הני מילי בדלא אפשר שאין לו אלא כוס אחד בלבד (ד) כך אמר רבי :

הערות

אחר היתום ברכה. שכן מצינו אמן בדברי קבלה כמלכים כשצוה דוד להפליך שלמה בנו תחתיו (פ"א א') ויען בניו בן יהודע את המלך ויאמר אמן כן יאמר ה' אלהי אדוני המלך. גם ירמיה אמר אחר דברי תחינה הנביא ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה ה' וגומר. (ז) שלמה בר יצחק. כן חתום רש"י ויל וכן הוא בסחור וויטרי (צד 587) אבל באיסור והיתר כתוב שלמה בר יצחק "נשמחו עדין". זה הוסף המעתיק :

[י] (ח) מעשה בחתן אחד. הובא גם כן בסחור וויטרי. ובאיסור והיתר פ"י ש"ח. וכן נמצא בלקושים בסוף ספר הפרדס (דף נ"ט ע"ב) המתחיל מעשה בחתן :

[יא] (ח) שאלו לרבי. הובא בסחור וויטרי (צד 588) ובאיסור והיתר פ"י ש"ח. וכן בלקושים בסוף ספר הפרדס דף נ"ט ע"ב במאמר שלמינו. (ג) דקאמרינן בערבי פסחים. פסחים ק"ה ע"ב. (ג) והא דאמרינן בפסחים ש"מ תמני כ"ו. שם שם. (ד) כך אמר רבי. הכוונה לרש"י ויל ובסחור וויטרי אחר זה נמצא הוספה ורשום (ר"ל תוספות) ורבינו חם השיב על זה כ"ו ובסופו סיים חם. ועיין בספר הישר פ"י תרכ"ב :

[י"ב] ה) שוב מעשה באחד שעשה אירוסין ונשואין ביום אהד, וכתבו את הכתובה והביאוה לבית החונת לפני הוקנים שנתאספו שם, ולאחר שבאו עמר החתן וקידש את ארוסתה, ומינו עדים כשרין, ולא קרובין להיזון עירי קרושין, ובא אחד מאותן עדים וכתב בכתובה וחתם גם את חבירו, שמע רבי ואיקפד, אמר שתי מעיות שעה אותו העד, אחד שעירי קרושין אין דינן לחתום בכתובה, אלא עירי שטר קנין בכתובה, ואחת שחתם את חבירו, ואין עד חותם לעד חבירו, שאין העדים חותמין אלא מפני [תיקון העולם] שמא היום או למחר ילך אחד מהן [למדינת הים] ויביאו בית דין את השטר לפני האחר מן העדים שכתבתו אחת, ואין כאן הכרת התימת יד העדים, או אם יבוא אחד מן העדים בפנינו ומראין לו חתימתו של שטר, ושואלין לו אם זה הוא כתב ידו, אינו מכיר חתימתו ונמצא השטר פסול על ידי [כז], ומתוך כך צוה רבי למחוק חתימת העדים כדי שלא תהא הכתובה שטר פסול, שאין חתימתה מקיימתה אלא פוסלתה, וחתימת עירי כתובה וקנין כתובה כחתימת שאר שטרות וכתובה אינה אלא כשאר שטרות דעלמא:

[י"ג] ה) וכן הוא הקנין והחתימה, אחד מן העדים לוקח כסף בנדו ונותן ביד החתן, דעד הוי במקום כלה, שהוא לוקח, ז) ומוקמינן הלכתא בהוהב כמאן דאמר קניין בכליו של לוקח, ואחיא לן קנין בלי משלף איש נעלו ונתן לרעהו, והחתן מקנה לו על ידו שהעד נותן לו בירו כל תנאי הכתובה, וצריכין עדים לראות בכתובה כדי לידע התנאי, ואם אין פנאי לכך, שואלין לחתן סכום התנאי של כתובה, ואם אין להם שהות לחתום בו ביום שקנו, יכולין הם לחתום כל זמן שירצו, שלא אמרו חתימת בו ביום אלא בנש, ז) דתנן נכתב ביום ונחתם בלילה פסול, נכתב בלילה ונחתם ביום כשר, דהד יומא הוא, אבל לענין שטרות וכתובה יכולים לחתום כל זמן שירצו, אלא כדי שלא יהא מנינן קרובי הכלה שאין בקיאין בדברי, חותמין בו ביום, משום הסר ממך עקשות מה ונוי:

[י"ד] ה) המכרך ברכת אירוסין מכרך בורא פ"י הנסן, ואחר כך ברכת אירוסין, ושוחה המכרך, וטועם החתן, ומפעים לכלה, ז) דקא מקדיש לה בניה דכסא, ויכנסו לחופה וישוררו לפניהם, ונשמעין משם בעלי אסיפה, או לסעודת אירוסין, או לשום הפלגה שלא לברך ברכת נשואין עם אותו כוס, ושלא לעשות מצות חבולות חבולות, ושלא לומר שתי קדושות על כוס אחד, לאחר זמן יאספו שנית יביאו כוס שני ג) ומכרך שש ברכות ושוחה הוא ושוחין [החתן והכלה] ויזמרו להם בחופה יביאו עדים ומקנה החתן בפני העדים לכלה את הכתובה, ויחתמו הם על הקנין הזה, ולא על הקידושין, שהכל ראו ושמעו קידושיה, ואין להם שטר וחתימה אלא על הממון, ויתקיים השטר בחותמיו, ואין עד חותם את חבירו, שאם תבא לגבות צריך להכיר חתימת יד שניה, ואם חתם אחד את חבירו, אין בית דין נובין על דיהם, אלא כל

ה ע ר ו ת

[י"ב] ה) שוב מעשה, הובא במחזור וויטרי (ער 588), ובאיסור והיתר פ"י ש"ס, אבל לא הובא בפרסם בלקוטים:

[י"ג] ה) וכן היא הקנין והחתימה, הובא במחזור וויטרי פ"י, ח"ע (ער 588) ובאיסור והיתר פ"י ש"כ, ז) ומוקמינן הלכתא כהוהב, בימ פ"ו ע"א, ז) דתנן נכתב ביום, נסיין י"ז ע"א:

[י"ד] ה) המכרך ברכת אירוסין, הובא במחזור וויטרי שם, ובאיסור והיתר פ"י ש"כ"א, ז) דקא מקדיש לה בניה דכסא, הכוונה היבא במקדש לה בניה דכסא צריך להפעים לכלה, עין קידושין פ"ח ע"ב, וכן הביא הרש"ה, ג) ומכרך שש ברכות, וכן הוא באיסור והיתר, וצ"ל שבע ברכות, ובמחזור

ספר האורה

ומן שהדור קיים, וזוכרים המעשה' (ד) ואם לא קנו מידו ביום, יהא זריו ונשכר להקנות להם טרם ישכנון שלא ילינו בלא כתובה. (ס) ומסירתא והם [יחמנו] לעצמן, דאניהו שליחותא דיריה קא עברו, וקיימו לן כרב דקונין בכליו של קונה, לסיכך מקנה החתן [את הכתובה לכלתו] בסודר העדים, ואם בא לארום ולכנום בבת אחת, אפילו קידש על ידי שליח יחזור ויקדש, ועל מעשה עצמו יאמר ברכת אירוסין וישתה, והשאר ישמנו וימונו בו עוד (ו) ויברך עליו שש ברכות ישתה וישקה, וישפוך. (ז) והכוס שוברו, וישוררו לפניו בחופה, והמשמחו מעתה יוכה לחמשה קולות:

[מין] (ח) אשה כשהיא טובלת מנדחה והיא סהורה לאחד שטבלה ועלתה מברכת על הטבילה אומרת ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה:

[מין] הלכות פסח.

(א) הלכות פסח מכוארות מבית מדרשו של רבינו שלמה בר יצחק דיל. (ב) אור ארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. (ג) ובכבר ראשון שמוציא מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ, ואח"כ הולך ומחפש לכאן ולכאן, סיים לברוק וכו' להצניע מזון שתי סעודות ששייר לפניו. מבטל באמרה את הסמיו מן העין, דכתיב תשביתו שאור מבתיכם [שמות י"ב ט"ז], (ד) ואומר

ה ע ר ו ת

וויטרי נאמר לנכון ו' ברכות. (ד) ואם לא קנו מידו ביום, וכן הוא באיסור והיתר. אבל במחזור וויטרי ואם לא קנו מידו באותה שעה. (ה) ומסירתא והם יחממו לעצמן. כן הוא גם באיסור והיתר. אבל במחזור וויטרי ליחא למלת ומסירתא. (ו) ויברך עליו שש ברכות, וכיה באיסור והיתר, וציל שבע ברכות, ובמחזור וויטרי נאמר לנכון ו' ברכות. (ז) והכוס שוברו וישוררו עליו בחופה. כל הלשון עד סופו הוא ניכ כן באיסור והיתר שם. אבל במחזור וויטרי נוסחא אחרת: ומסיה הכוס של זוכית כותל ויטברו. משום דכתיב בכל עצב יהי מותר (משלי י"ד), ועוד כתיב עברו את הי ביראה ונילו ברערה ותהלים כ"ז במקום גילה שם תהא רעדה, וזורקין עליהם חמיים לסימן ברכה. פרו ורבו בהצלחת כל טוב, וחלב הים ישביעך. ומה שנהנו לתת אמר ברצש חתנים, שנאמר אם אשכחך ירושלים וגו', אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי ותהלים קל"ז. וזו שכתוב לשוב לאבילי ציון לתת להם פאר תחת אפר יושעתי מ"א, ומשיבין אותן בכילה ומשורדים לפניהם קול ששון וקול שסחה ישמת חתן כבלה עתה יוכה לחמשה קולות ע"כ.

[מין] (ח) אשה כשהוא טובלת. כן הוא גם באיסור והיתר מוף מ"י שכ"א. אבל במחזור וויטרי (בצד 589) חסיום עתה יוכה לחמשה קולות שהוא לפנינו בסוף סימן שלפניו, ואחר כך מתחיל במחזור וויטרי שם כמ"י תע"א, והילך פירושו של ברכות ומידרם כאשר פירשם רש"י אבל מצאתי במחזור וויטרי מ"י תע"ד (צד 591) המחיל אשה כשהוא טובלת מנדחה כמו לפנינו. רק שם נמצא מאמר גדול המתחיל ראמר רב יירהא אמר שמואל כל המצות כו' עד מוף המצות, מות נראה כי המופר לפנינו בכ"י ב' וכן באיסור והיתר הביא רק התחלת המאמר.

[מין] (ט) הלכות פסח מכוארות מבית מדרשו של רבינו שלמה בר יצחק ז"ל, הוא נמצא כן באיסור והיתר בהתחלתו מ"י א', ובסידור רש"י. וכמו כן במחזור וויטרי (צד 254) ושם כתוב רבינו שלמה בר יצחק צרפתי, וגם בספר האורה לעיל כח"א מ"י פ' ואילך נמצאים הלכות פסח אבל קצת כסגנון אחר. ובספר הפרדס מ"י קכ"ב עד קכ"ח הובא הלכות פסח מספר האורה, אבל משונה הם ממה שהם בכ"י שלפנינו ובאיסור והיתר ובמחזור וויטרי, לכן הבאתים ככתבם וכלשונם במקומות הנ"ל עם הערות. (ן) אור לארבעה עשר. פסחים כ"י ע"א במשנה. (ג) ובכבר ראשון שמוציא. עיין לעיל מ"י פ' הערה ד' ואעיר מה כי בעת אשר ערכתי הערות להאורה היא לא נודע לי עוד כי בכ"י ב' נמצא ניכ הלכות פסח ואמר הוא משונה מהלכות פסח בהאורה המובא ח"א בכ"י מ"י. (ד) ואמר כל חמירא דאית בביתא הדין וכו', וכיה באיסור והיתר שם, ובסידור רש"י הגי' ואומר כל חמירא דאיכא בהרא דירה, אבל במחזור וויטרי שם ואומר כל חמירא דאית בהרא דירה וכו' ואית דאמר כל חמירא דאיכא בביתא

כל המירא דאית כביטא הדין וגומר. ה) ובהלכות גדולות כתיב בלשון הזה כל המירא דאיתא כרשותי ולא ידענא ביה ליבטול וליהוי עפרא. וכן עיקר:

[ז] שריפת חמץ.

ה) וחמץ הנמצא אוכל ומאכיל עד למחרתו כל ארבע שעות. ותולין כל חמש ובתחילת ששית מבערנו באור או בכל דבר האכז שלא יראה ברשותו. ז) ואף על גב דאיתותב רבי יהודה. במאי דאמר רחמץ בפסח בשריפה. אפילו הכי עבדינן כותיה. משום דסתם לן תנא כותיה. בפרק בתרא דכריתות. התנן ואלו הן הנשרפין וכי וקא חשיב חמץ בפסח דנהי וודאי דבכישול בעלמא סניא ליה. מיהו עיקר מצותה בשריפה כרבי יהודה. ועושה לה מרורה קמנה ושורפו. אבל במדרות כירתו. אם יש דוד או סיד או יורה אסור לשרפו שם. פן יהנה ממנו שהרי הוא אסור בהנאה. ואם לאו שורפו בכירתו. ובשעת שריפה. ואחד לא יברך עליו כלום. להוציא מאותן בני אדם שמברכין עליו בשעת שריפה. וכסבורין שזה הוא הביעור שמברך עליו. ולא הוא. כי מה שהוא מפנה ביתו מן החמץ. זה שקורא ביעור. ד) כמו בערתי הקדש מן הבית [דברים כ"ז י"ג] ה) ואם חל ארבעה עשר להיות בשבת. מבערין את הכל מלפני השבת. ומה ששייר מניחין בצנעה כדי לאכול עד ארבעה שעות. ושורפי פתותין שנשארו מכטלו כלבו בשבת:

[ח] מהרת כרים.

ו) בא למהר כליו שוטפן ומדיחן יפה יפה ואין צריך לגוררן. אך מגעילן ברותחין ובכלי ראשון. ז) דאמר רב הונא בריה דרבי יהושע עץ פרוז מגעילן ברותחין ובכלי ראשון. וכל כלי מתכות כגון יורה ומייבת. וכל כלי שיש לו בית קיבול בין של ברזל. בין של נחושת. יעשה לה שפת של טיט על שפתם. ג) כדאמרין בעבודה זרה: ובעוד הן רותחין ישפוך המים. וישפסם במים קרים. ד) ואחר כך יתן בכלי שמייה סים וירתיחם ובעוד שהם רותחים ימכול בהן כל כליו כוסות וקערות סכין וקספין וביסוי קדירה כל כלי עץ וכל כלי מתכות. ה) דהלכתא אידו ואידו ברותחין ובכלי ראשון. ובלבד שיהיו מנוקין ומדוחין תחילה. ויזהר שלא ימכול הכלי פעמים. פן יהוויר ויבלע גיעולו. ואם שוקפין המים מרתחתן. לפי שלא תועיל הטבילה. ויזהר שלא תנוח היורה הגדולה מרתחתה.

הערות

הדין דחמייה ודלא חמיתה ביערתיה ודלא ביערתיה ליבטול וליהוי עפרא. ה) ובהלכות גדולות כתוב בלשון הזה כל המירא דאיתא כרשותי. וכן הוא בריהף ובהראש פ"א דפסחים. וכן במור שלא יאמר בהדין ביה אלא ברשותי כדי לכלול כל המקומות.

[ז] ה) וחמץ הנמצא. הובא באיסור והיתר סי' ב' ובמידור רשיי. ובמחזור וויטרי סי' ב'. ז) ואף על גב דאיתותב רבי יהודה. פסחים ח"י ע"ב. ג) בפרק בתרא דכריתות. וכן הובא באיסור והיתר ובמידור רשיי ובמחזור וויטרי. אבל צ"ל דתמורה הוא דף ל"ג ע"ב וליד ע"א. וכן תוקן הרשייה. ה) כמו בערתי הקדש מן הבית. אחר זה נמצא במחזור וויטרי (ע"ד 255) הוספה ורשום ר"ל ר"ל חיסוסות מה שפרמין בני אדם כיו. וסיים העתקתי מתשובות רשיי. ה) ואם חל י"ד להיות בשבת. פסחים י"ג ע"א.

[ח] ז) בא למהר כליו. הובא באיסור והיתר סי' ג' ובמידור רשיי ובמחזור וויטרי סי' ג'. ועיין לעיל ח"א בספר האורה סי' פ"א ובהערות שם. ז) "דאמר רב הונא בריה דרבי יהושע עץ פרוז מגעילן ברותחין ובכלי ראשון" כן הוא גם באיסור והיתר. אבל במידור רשיי ובמחזור וויטרי חסר זה והוא מאמרם בפסחים ל' ע"ב והלכתא אידו ואידו ברותחין ובכלי ראשון אמר רב הונא בריה דרב יהושע עץ פרוז מגעילן ברותחין ובכלי ראשון. ג) כדאמרין בע"ז. דף ע"ז ע"א. ד) ואחר כך יתן בכלי שמייה המים וירתיחם. עיין במחזור וויטרי בהערות הרשייה סי' ל' שהאריך בזה. ועיין לעיל סי' פ"א הערה ח' מה שהעירותי באר היסב. ה) דהלכתא. פסחים ל' ע"ב. ו) כך השיב רב חננאל ורב האי.

לפי שהורוין ונבלעין בתוכה והקטנים אף על פי שננעלו בין זה אחר זה כולן מהורוין. לפי שכל זמן שהמים רותחין אין כלי שבתוכה בולע. אלא פושט. ולאחר הגעלת הקטנים הוזר ומנעילה כמשפט הראשון. שלא תצטנן אלא מתוך מהרה. ו) כך השיב רב חננאל ורב האי. ורבי אומר שאין צריך לחזור ולהנעילה. ובלבד שישליך המים מתוכה כשהן מרותחין שלא יצטננו מתוכה. ותחזור ותבלע. וידחנה מיד בצונן. ואף הכלים הקטנים צריך להדיחן בצונן כשהן מרותחין:

[טז] מהרת סבין.

ה) הסכינן מנעלין ברותחין בכלי ראשון מפני שפעמים שתוחבין בהן דבר מן היורה רותחת שעל גבי האור ואינן בכלל כל דבר אשר [במדבר ע"א כ"ג]. ואף על פי שפעמים שיבוא באש שחותכין בהן דבר ונותנין כנגד האור לצלותו. מפני שאין זה דרך תשישו. ולא דיבר הכתיב אלא בשפוד ואסכלא שכל חשמישין באור עד שמתלבן. ועכשיו אנו רנילין להנעיל אף הקערה בכלי ראשון לפי שאף הם פעמים שבוטעות בכלי ראשון שהרי אנו מכסין בהן את התבשיל באלפס כדי שיתבשל מהר. ואכן מלח הרחתה משהרתה:

[כ] דין כלי זכוכית.

ה) וכלי זכוכית חדשים צריכין טבילה. שהן ככלי מתכות. וכן כלי שטף חדשים שלקחן מן הגוים מטבילין במים חיים. ז) כדאמרינן בעבודה זרה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון אפילו כלים חדשים צריכין טבילה. דילפינן ממעשה מדין. ואותה טבילה לאו משום מהרה הוא. דהלא כלים ישנים לאחר שנתלבנו מהורים הם מן האיסור. וכחדשים דמיין. ואפילו הכי בעי טבילה. כדנפקא לן מקרא ואשר לא יבוא באש תעבירו במים [במדבר ל"א כ"ג]. דהיינו ניעול. וכתיב ושהר. ונפקא לן דהיינו טבילה:

[כא] דיני כפות של כסף.

ה) וכפות של גוים שהן של כסף שנשחמשו בהם חמין שאוכלין בהן צריכין ניעול ברותחין וצריכין טבילה. וכוסות של כסף. כיון שאין שימושן במידי דמירתח סני להו בטבילה לחודיה. והגוי מילי בלקוחין וכנון מעשה שהיה במדין שהן שללם אבל שאולין שהשאלין מנוי אין צריכין טבילה. וכלים של כסף הממושכנין מיד גוי אין צריכין טבילה. ואם ישראל רואה לפי דעתו שיניחם הגוי [מאחר שדעתיה לשקוע] כזכוכית דמיה. וצריכין טבילה ז) [ואם לאו הרי הן כשאוילים. וכלי זכוכית הואיל ונתכין הם צריכין טבילה] ושל הים ושל עץ לא בעי טבילה:

ה ע ר ו ת

באיסור והיתר כך השיב ר' אליא ורב האי. בסידור רש"י כך השיב ר' הלאי ורב האי נאון. ובמחזור וויטרי בן השיבו מר רב הלאי ורב האי. ועיין לעיל סי' פ"א הערה ח'.

[יטז] ה) הסכינים. הובא באיסור והיתר סי' ד' וסי' ה' ובסידור רש"י. ובמחזור וויטרי סי' ד' וסי' ה'. וכן לעיל בסי' פ"א באמצע. והובא בפרסם סי' קכ"ד מספר האורה ועיין שם בהערה י' וי"א.

[כ] ה) וכלי זכוכית חדשים. הובא באיסור והיתר סי' ו' ובסידור רש"י. ובמחזור וויטרי. ולעיל בסי' פ"א. והובא בפרסם בסי' קכ"ד מספר האורה. ז) כדאמרינן בעיני. הוא דף ע"ה ע"ב.

[כא] ה) וכפות של גוים. הובא באיסור והיתר סי' ו' וסי' ח' ובסידור רש"י. ובמחזור וויטרי סי' ו' וז' ולעיל סי' פ"ב. והובא בפרסם סי' קכ"ה מספר האורה. ז) ואם לאו. הוספתי כמו שהוא בסידור רש"י ובמחזור וויטרי.

(כג) ריחים של פלפלין.

(א) ריחים של פלפלין צריכין טבילה. המתכת שלהן עיקר, ולא אמרו אלא בכלי מתכות ובכלי סעודה, וכמעשה שהיה במדין שאותן כלים מתהילה היו של גוים וגזירת הכתוב הוא דצריכין טבילה. וכל שכן אם היו שלו ישימים ולבנם דאין צריכין, להוציא מאותן בני אדם המצריכין טבילה לכלים לאחר נייעולם בפסח :

(כד) ברכת טבילת כלים.

(א) והבא להטביל כלים קודם טבילתן יברך אשר קדשנו במצותיו וצוינו על טבילת כלים, ויש אומרים על הטבילת כלים, הכל המצות כולן מברך עליהן קודם לעשייתן, ואחר כך טובלין במים פעם אחת ורוו :

(כה) קוניא.

(א) וקוניא כלי חרס שמתוכן עליהם עופרת ושועין עליהם ככלי מתכות דמו ובעו טבילה, ואף על פי שאין ניהינן אלא מגבן, ונהיהו פלוגתא דקוניא דרב אחא ורבינא (ג) במסכת עבודה זרה, ופסק הלכתא דאולתן בתר נמר מלאכה, שניתך עליהן מתכות ובעי טבילה, ולא הוזכר שום חילוק בין ניתך מאוירו לניתך מגבו :

(כז) קדירות של חרס.

(א) וקדירות של חרס שנשתמש בהן לפני הפסח מניחן עד לאחר הפסח ועושה בהן אפילו במינה, ואין צריך לשוברן, דאף על גב דקיימא לן (ג) הילכתא כוותיה דרב, באיסורי בעלמא, אבל הכא הלכתא כשמואל, דאמר לא ישכרוהו האיל וכולהו תנאי קיימא כוותיה, ואיפסקא הלכתא כוותיה דשמואל, דאמר רבא הלכתא חמין בומני, בפסח בין במינו בין שלא במינו, אסור במשהו כרב, שלא במינו אדר הפסח בין במינו בין שלא במינו מותר כרבי שמעון, ושמואל כרבי סביא ליה, (ג) דאמר להו שמואל להני דמוכני (כתרי) [כנדי] אשווי וזיניכו ואי לא דרישנא לכו כרבי שמעון :

(ב) (ח) והני מאני דצביעי בצרף (ג) שלועזין אליהם בין שחורים בין ירוקים בין לבנים אסורין בפסח אפילו חלוקין (ג) דאמר אמיתר הוינא לכאני דקוניא דמדייתא אף על גב דשיעו והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידו לפני לעולם :

הערות

(כב) (א) ריחים של פלפלין. הובא באיסור והיתר סי' ס"ו ובסידור רש"י, ובמהור וויטרי סי' ס"ו ולעיל סי' ס"ב. והובא בפרסם סי' קכ"ה מספר האורה.

(כג) (א) והבא להטביל כלים. הובא באיסור והיתר סי' י"ו ובסידור רש"י, ובמהור וויטרי סי' י"ו ולעיל הוא באמצע סי' פ"ג :

(כד) (א) וקוניא. הובא במקומות הנ"ל ועיין מה שכתבתי לעיל סי' ס"ב הערה ח. (ג) בפסכת עבודה זרה. דף ע"ה ע"ב :

(כה) (א) וקדירות של חרס. הובא באיסור והיתר סי' י"א ובסידור רש"י ובמהור וויטרי סי' י"א (צ"ד 257), אבל לעיל במי' ס"ב אדר הסיים בפאטר שלמינו בין ניתך מאוירו לניתך מגבו, נמצא שם סאמר אדר ובפ"ה של קרן, ועיין שם בהערה ח. (ג) הלכתא כוותיה דרב, פסחים כ"ט ע"ב. (ג) דאמר להו שמואל להני דמוכני כנדי, שם ל' ע"א.

(כז) (א) והני מאני דצביעי בצרף, זה לא נמצא בסידור רש"י ומהחיל בין של אהרין דין עריבה, ונמצא באיסור והיתר סי' י"ב ובמהור וויטרי, ולעיל במי' פ"ג נמצא באמצע הפאטר ע"ש הערה יו. (ג) שלועזין אלוה, הוא Alau. (ג) דאמר אמיתר, פסחים ל' ע"ב.

[כז] דין עריבה.

(ה) עריבה צריכה לנודדה שלא ישאר כזית [כצק] במקום אחד, פהות מכאן בטל במיעוטו, ואינו עובר בבל יראה ובל ימצא. **(ג)** כדתנין בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער **(ג)** ואם לאו בטל במיעוטו:

[כה] דין לישה.

(ה) אין לשין בפסח אלא במים שלנו בלילה. מפני שבימות הנשמים חמה מהלכת בשיפולי הרקיע, וכל העולם צונן כנגד נובהו של הרקיע, נמצאו מעיינות שסמוך לשיפולי הרקיע רוחחין, וניסן לענין הילוך החמה עדיין מימות הנשמים הוא, שאין חמה מהלכת בנובהו של רקיע עד תקופת תמוז, הילכך כיון דמעיינות רוחחין חשו חכמים למיעוט עיירות שאין להן מי נהרות אלא מי בארות נובעין ומי מעיינות בשעה שאיבתן חמין הם, לפיכך ימלאם מבערב שיצטננו:

[כטו] (ה) ואין לשין בפסח שתי מידות [ביחד], כדי שלא תבוא לירי חימוץ.

ואף אין מקטפין, והלש אותן ואינו יודע **(ג)** למה הוא מודד, ומה לנו מדה בפסח שלא יהות מארבעים ושלש בצים וחומש ביצה, כדי שלא להספיק תורת חלה ממנה ששעור חלה בכך, וכן עולה בנימטריא חלה מינ' אבל אם היתה יתרה ארבעה ביצים או שש בצים, אין לחוש בכך, כיצד הוא עושה מכניס מינ' בצים בכלי מלא מים על כל נדותיו ומים הגשפכים הוציא זה שיעור מדת קמח לחלה, **(ג)** כאותה ששנינו בתוספתא דנויר, נויר ששתה מכל משקין האסורין לו מתרין בו ושתה, מתרין בו ושתה, חייב על כל אחת ואחת, וכמה שיעורן בכזית, וכולן מצטרפין לכזית, היין והחומץ כיוצא בהן, וכיצד יעשה, מביא כוס מלא יין ומביא זית איגורי ונותן לתוכו ושופע אם שתה כיוצא בו חייב, ואם לאו פטור, ונזירת הכתוב הוא במידת העומר מתחייבת בחלה שלמדנו מלחם הארץ, והיה באכלכם מלחם הארץ תריטו תרומה להי [כמדבר טז י"ט], ולמדנו מלחם שמים לקטו לחם משנה [שמות טז כ"ב] מה לחם שמים עומר ליום, שעולה למינ' ביצים וחומש ביצה, אף לחם הארץ אינו מתחייב בחלה כסחות ממינ' ביצים וחומש ביצה **(ד)** וזהו עשירית האיפה:

ה ע ר ו ת

[כז] (ה) עריבה צריכה לנודדה, הובא באיסור והיתר מי יג' ובסידור רש"י, ובמחזור וויטרי מי י"ג, (עד 257), ולעיל בהאורה היא מי י"ג באמצע, וכן הובא בפרדס סי' קכ"ז באמצע מספר האורה ע"ש הערה ד', כי כדתנין, פסחים מיה ע"א במשנה, **(ג)** ואם לאו בטל במיעוטו, אחר זה נמצא במחזור וויטרי ואו מותר להשתמש בה אחר הפסח, אבל בפסח עצמו אסור, דכיון דקא משחו ביה איסורא חימוצו קשה, וזה ליתא נם באיסור והיתר ובסידור רש"י, ובמחזור וויטרי שם נמצא אחר זה הוספה ורשום ת' (ר"ל תוספת) ופתחול השיב רבינו תם לרב יודיה בר לוי ובסוף סיים "חם".

[כח] (ה) אין לשין בפסח אלא במים שלנו, הובא באיסור והיתר מי י"ד, ובסידור רש"י, ובגמרא פסחים מ"ב ע"א אשה לא תלוש אלא במים שלנו, ע"ש בפרדסי שהוא שם כמו שלפנינו.

[כטו] (ה) ואין לשין בפסח שתי מידות, הובא באיסור והיתר מי י"ז ובסידור רש"י, וכן בפרדס סי' ק"ל (לא בשם האורה) וכן הובא במחזור וויטרי סי' ט"ז (עד 258), ומובא בשבלי הלקט השלם סי' ר"י"ב בשם הלכות פסח של רבינו שלמה זצ"ל, **(ג)** למה הוא מודד, ומה לנו מידה בפסח, באיסור והיתר ובסידור רש"י הנירמא למה הוא מודד, ולמה אנו מודדין בפסח, ובמחזור וויטרי למה הוא מודד ולמה לנו מידה בפסח, ובפרדס שם כמה הוא מודד ומה הוא המדה בפסח, ובשבלי הלקט סי' ר"י"ב הביא וז"ל בהלכות פסח של רבינו שלמה זצ"ל וזלש אותם אינו יודע למה מודד מה לנו מידה בפסח, **(ג)** כאותה ששנינו בתוספתא דנויר, הוא בפ"ד, **(ד)** וזהו עשירית האיפה, במחזור וויטרי (עד 259) נמצא הוספה המתחיל וכדתנין בבבירחא ותי' ת' (ר"ל תוספות בשורה שלאחריה יש להציג על כדתנין, ובסוף סי' ט"ז סיים ע"כ כאן ת').

[ל] דין לזה ככר.

ח) אשה שלוחה ככר מחברתה קודם הפסח, צריכה לפרעה אחר הפסח, ואין אסורה משום חמץ, שעבר עליו הפסח, הואיל ולא היה בעין בשעת ביעורו, ויש בו משום גול, ומשום לזה ואינו פורע ז) שהרי שנינו דבי רבי ינאי יופו פירי מעניים בשביעית קודם ומן הביעור, ופרעו להו בשמינית. ואמר רבי יוחנן יאית הן עברין :

[לא] דין טחינה.

ה) לפני הפסח כשטוחנין חטה למצות נוהגין לשלוח שם ישראל אחר הריחים להיות יושב ומשמר, דכתיב ושמרתם את המצות [שמות י"ב י"ז] בעינין שימור לשם מצה, ואין ישראל צריך לעמוד עד שיטחון, אלא שכל מה שהוא צריך לשלש מצות של לילה הראשון שהן חובה, והן צריכות שימור לשום מצה, אבל השאר אינן צריכות שימור וגוי שהוא טוחן ואין ישראל רואהו ועומד על גביו מותר, ואפילו ליקח סלתות מן השוק שמיר דמי. ז) דאמר מר בציקות של גוים ג) אדם ממלא כרסו מהן, וכלבד שיאכל כוית מצה באחרונה, והוא שלא הכסיפו פניו, ואין לחוש שמא יערב חמצו לתוך הקמת, הואיל ולאחר כך מרקדין אותו בנפה, שאם יש שם חמץ נפה קולטתו :

[לב] דין אפויה.

ו) פסח שחל להיות באחד בשבת, אסור לאפות מצה מערב שבת, הראשונים אומרים משום הידור מצות הוא, אבל מצינו בו איסור מדאורייתא, דהא הקשו מצית לפסח ז) בשילחי פירקא בתרא צלי אש ומצות [שמות י"ב מ']. מה עשיית הפסח אינו אלא משבע שעות ומחצה ואילך, אף עשיית מצה, ואכילת מצה נמי הוקשו לאכילת פסח, כדרכא דאמר רבא אכל מצה בזמן הזה אחר הצות לרבי אליעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו, ג) מיכן סמכו רבותינו שלא לעסוק בבצק לצורך מצה קודם ביעור חמץ, שנאמר לא תשחט על חמץ דם זבחי [שמות ל"ד כ"ה] לא תשחט הפסח

ה ע ר ו ת

[ל"א] ח) אשה שלוחה ככר. בן הוא גם באיסור והיתר מי מ"ה, ובמחזור וויפרי מי י"ז ע"ד 259) וכן במדרס (לא בשם האורה והוא מגוף הפרדס) מי ק"ט וכן הובא בשבלי הלפס מי רש"י, ובמדרס רש"י הובא לפני זה דין היטה הנמצאת בעוף בפסח. והוא לפנינו להלן, במ"י ל"ז. ז) שהרי שנינו דבי רבי ינאי יופו פירי מעניים, ע"ז ס"ב ע"ב וע"ש ברש"י ובתוס'.

[ל"ב] ח) לפני הפסח כשטוחנין חטה, הובא באיסור והיתר מי י"ז, גם במדרס רש"י, ובמחזור וויפרי מי י"ח ע"ד 259) ובפרדס שם מי ק"ט וכן במ"י קכ"ז (והוא מגוף הפרדס לא מתאורת) וכן הובא בשבלי הלפס מי ר"י בשם הלכות פסח של רבינו שלמה זצ"ל. ז) דאמר מר פסחים מי ע"א, ג) אדם ממלא כריסו מהן, באיסור והיתר נמצא אחר זה, ואף על פי שלא נילוושה במים שלנו ואף על דאמרין עבר ולש אסור הני מילי בישראל ומשום קנפא ואפילו לישראל אחר אסור, משום דאתעביד ביה איסורא אבל הרב ר' יצחק אבן ניאוח ז"ל מפרש בציקות של גוים כגון שהיה ישראל עמו וקא מנטר ליה, דלא ליחמוץ אבל לצאת ידו חובת מצה דמנפרי לשום מצה לא יצא, דתנן נמי בהא מילתא דעברה ולש אסור ואונו סבירין דמאי אסור באכילת מצה דמצה שאינה משומרת כהילכתא הוא, אבל באכילה רעלמא כהנאה לא לשום מצה משומרת מותר.

[ל"ג] ח) פסח שחל להיות באחד בשבת, הוא באיסור והיתר מי י"ח, ובמדרס רש"י, ובמחזור וויפרי מי י"ט ע"ד 260). והובא במדרס (היינו בגוף הפרדס לא בספר האורה) ושם הגוי ערב פסח שחל להיות בשבת, והיינו ודך, והובא גם בשבלי השלם מי ר"י בשם רש"י. ז) בשלחי פרק בתרא כ"ו כדרכא דאמר רבא, פסחים ק"כ ע"ב, ג) מיכן סמכו רבותינו כ"ו, כל המאמר שלפנינו חסר באיסור

ועדיין חמץ קיים, ואם לש קודם ביעור הרי הוא כדצא בפסח שנישחט קודם ביעור חמץ :

[ג] דין בשיר מלוח.

ה) בשיר יבש שלא נזדהרו במליחתו מיתר לאכלו בפסח, דאפילו למאן דאמר חמץ בפסח בין במינו בין שלא במינו אסור. (ג) דמישמע במשהוא, הני מילי כי איתה בעיניה דקנסין ליה משום דעבר בכל יראה ובכל ימצא. אבל לא עיי תעריכות כנון הכא שלא נעשה שימור בבשר, ואיכא למחשש שלא נמלח בכלי או בדבר שיש בו חמץ אפילו הכי אינו אסור אלא בנותן טעם :

[ד] דין דלף.

ה) קמח שנעל לתוכו דלף אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ, והוא רעביר טיף טיף, רכיון שהטמיות תוכפית זו את זו אין מניחות להחמיץ :
[לה] ה) ואסור לאכול מצה מבעוד יום קודם שיקדש ויאמר ההנדה והלל, שנאמר בערב תאכלו מצות [שמות י"ב י"ח], שיהא חביב עליו : והאוכל מצה בערב פסח כאלו בא על אריסתו בבית המיו ולוקה. (ג) בתלמוד ירושלמי :

[לו] אם לשין בכביצים.

ה) שאלו את רבי מותר ללוש בכביצים בפסח אם יש בהם משום חמץ או לא, ולא אמר רבי בדבר לא איסור ולא היתר, איסור לא אמר שאינו יודע אם דרך ביצים להחמיץ יותר ממים, שהרי אין לישה בלא מים, ומים אין מחמיצין את העיסה כל זמן שעוסקין בה, והיתר לא אמר, לפי שהעיסה הנלושה בכביצים עכה ונסוחה יותר משאר עיסה, ויש לחוש שמא דרך ביצה להחמיץ יותר ממים, ושמא הלש בכביצים אי אפשר בלא חימוץ, ואין בידו לשמרה מחימוץ כמו לישת מים, דאיכא למאן דבעי לאוקמי בפסחים, אין לשין בין ושמן ורביש משום חימוץ, מכלל דאיכא מילתא דמחמצא טפי ממים. (ג) ואי אפשר לשמור מחימוץ, אפילו בעורו עסיק בה, וכמדומה אני, דמה שהעיסה נעשית עכה מפני הביצים, אין זה חימוץ שאסילו עושין סת מסירורי פת נעשית נסוחה כמו כן :

ה ע ר ו ת

והיתר ובסידור רש"י ובסחזור וויטרי סי' י"ט (צד 860) ומתחיל ואסור לאכול מצה מבעוד יום, והוא לפנינו להלן בסי' ל"ה :

[לז] ה) בשיר יבש, זה ליחא באיסור והיתר ובסידור רש"י, ונמצא בסחזור וויטרי בסי' י"ב (צד 262), (ג) דמשמע במשהו, הקיר הרשיה עיין פסחים ל' ע"א ובתוספת ד"ה אמר רבא, ועיין באלפסי ובעל הסאור שם ובכ"ז שם ונראה מכאן שלא היה נרים במשהו כרבא, ועיין שבהל סי' ר"ז ובספר הישר לר"ת סי' שצ"ב.

[לח] ה) קמח שנפל לתוכו דלף, הובא ג"כ בסחזור וויטרי סי' נ"ה וליחא באו"ה. (ג) והוא דעביר טיף טיף, פסחים ל"ט ע"ב.

[לח] ה) ואסור לאכול מצה, עיין לעיל סי' ל"ב בהערה אות ג', והובא באיסור והיתר סי' י"ט ובסידור רש"י ובסחזור וויטרי סי' י"ט, גם בפרדס סי' קכ"ט, ועיין בסחזור וויטרי סי' י"ט ובהערה הרב רשיה את ש"כ שהאריך בזה. (ג) בתלמוד ירושלמי, הוא בירושלמי פסחים מ' ערבי פסחים ה"א.

[לז] ה) שאלו את רבי, הוא באיסור והיתר סי' כ"י ובסידור רש"י, אבל בסחזור וויטרי הוא כמאמר שלאחריו בסי' ס"ב (צד 268), וכן הוא בפרדס ולא בשם האורח) סי' קכ"ט וכן הובא בשבלי הלקט השלם סי' ר"ד בשם הלכות פסח של רבינו שלמה זצ"ל. (ג) ואי אפשר לשמור מחימוץ, בפרדס נשמטה הפלה וא"י וכתוב ואפשר.

[לז] דין חטה הנמצא בעוף בפסח.

(ה) וחטה הנמצאת בתרנגולת בפסח אין אדם שיכול להחירה, לפי שחמץ בפסח בין במינו בין שלא במינו אסור, ואוסר בכל שהוא. ואף דבי אומר שהוא אסורה, אבל יש להביא ראיה להיתר משומאה אם לא שאין אנו יודעין אם למדין אסור משומאה אם לא. (ג) ששינוי גבי שומאה, בעוף כדי שתפול לאור ותשרף, דכיון שהאוכל בתוך מצו כשיעור הזה שוב אינו ראוי לקבל שומאה, לפי שבא לידי סירחון מיד ואינו חשוב אוכל. וכן יש לומר שאין זה בא לידי חמוץ אלא על ידי סירחון. (ג) אי דפשיטא לן למינמר איסורא משומאה :

[לה] דין תרומה.

(ה) על התרומה אודיעך שמעולם לא נהגו בעיר הזאת להפריש שתי חלות כי אם בערב פסח. (ג) והיו מברכין על אחת להפריש תרומה, ועל השנייה להפריש חלה, ובמלחיה מפני שהוא לבטלה. שאין ערב פסח חמור משאר ימים. (ג) ופסקה הוא בככורות. אמר שמואל אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא במי ששומאה יוצאה עליו מנוסו, והני מילי באכולה, אבל בניניה לא. אמר אבוי הלכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן שאינו רואה קרי. ואי ליכא כהן קטן שקלא לה בריש עיסה ושדיא לה בתנייא והרהר ומפרשא לה חלה אחריתי, כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל, ואי משכחינן קטן כהן קחוינן בככורות דלא מפרוישין אלא חרא. (ד) ושנוייה הוא בסדר זרעים, כהוציא לארץ שתי חלות, זה השעם כאשר פסקה אמוראים בככורות במקום שאין כהן קטן, ויש כהן גדול, ואין מברכין, וכן נוהגין בכל ערי לותיה. שאף על פי שיש כהנים אין מפרשינן אלא אחת ולשריפה :

[לט] דין ברכת תרומה.

(ה) הרוצה להפריש חלה מן העיסה (ג) מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה, דלהפריש חלה לאו ברכה הוא, חלה הוא עונה וחררה, ואינה שם הפרשה כלל. דחלה תרימו תרומה [במדבר טו י"ט] כתיב. והכי קאמר חלה אחת מן

ה ע ר ו ת

[צ] (ה) וחטה הנמצאת בתרנגולת בפסח, הובא באיסור והיתר סי' כ"א אחר סיום הסימן שלפניו. וכן הוא במחזור וויטרי סי' פ"ד (ע"ד 269), אבל במידור רשי הוא אחר ואין לשון בפסח. שהוא לפנינו סי' כ"ב. עיין לעיל סי' ל' הערה א'. והובא גם בפרדס ולא בשם האורה) כפי קלי"ם. והובא בשבלי הלקט סי' ר"יו (דף צ"א ע"א) בשם הלכות פסח של רבינו שלמה וצ"ל. וכן הובא בספר תמים דעים סי' קמ"ה בשם ספר האורה. ובוודאי היה לפנינו ספר האורה כמו כפי שלפנינו. (ג) ששינוי גבי שומאה, הוא באהלות פי"א מ"ו. (ג) אי דפשיטא לן למינמר איסורא משומאה. אחר זה נמצא במחזור וויטרי הוספה והוסף רבינו תם ע"ש.

[לח] (ה) על התרומה אודיעך, הובא באיסור והיתר סי' צ"ב ובמידור רשי"י, רק במידור נמצא רק עד אין מפרשינן אלא אחת לשריפה, עיין להלן סי' ל"ב הערה א' וכן נמצא במחזור וויטרי במאמרים שלפניו סי' ל"ד (ע"ד 264) ומתחיל תשובת רשי"י ועל התרומה אודיעך, וכן נמצא בפרדס סי' קל"א באמצע המאמר ומתחיל כך אמר רבי על התרומה אודיעך. (ג) והיו מברכין על אחת להפריש תרומה. בכל המקומות הנ"ל מוקדם הברכה להפריש חלה מהברכה להפריש תרומה. (ג) ופסקה היא בככורות. הוא דף כ"ז ע"א. (ד) ושנוייה הוא בסדר זרעים, חלה פ"ד מ"ח.

[צ"ב] (ה) הרוצה להפריש חלה, כן הוא באיסור והיתר סי' כ"ג וכ"ד (וכי' וכן במחזור וויטרי סי' ל"ה (ע"ד 264), אבל במידור רשי"י ליחא. ונמצא גם בפרדס בהתחלת סי' קל"א (עיין לעיל סי'

ל"ח הערה א') והובא בשבלי הלקט סי' ר"יב (דף מ"ו ע"א) והביא כתב רבינו שלמה ו"ל בהלכות פסח. (ג) מברך להפריש תרומה, עיין מה שהעיר הרשי"ה במחזור וויטרי הערה ו' שהאריך בזה.

העונות תרמו לשם תרומה, ומיהו תרומה נקראת ותרומה שמה, ואין לשנות, ועושה אותן בזית שההירש דק, ופושטו כעץ הייה כדקרי לה קרא הלה, ואחר כך משליכו לאור (לאחר בן מפרש מן העיסה בזית) ושורפה באש, ואפילו יש שם בהן מסני שתורמת הוצה לארץ אסורה למי ששומאה יוצאה עליו מגוסו, ומכיון שהוא רואה קרי אסור לאכלה, ואחר כך אם יש שם בהן יפריש כדי מתנה הוגנת בלא ברכה, שהרי כבר נפטר העיסה בהרמה ראשונה כדי שלא תשתכח תורת הלה ונתנה לכהן: (ג) ואם יום טוב של פסח הוא ולש עיסה ביום טוב, כיצד יעשה, שאם מפייש תרומה ומברך עליה, לשרפה אינו יכול לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב, ואם האמר שמעכבה עד לאחר יום טוב ואחר כך שורפה, הרי הוא באה לידי חימוץ, ועובר עליה בכל יראה ובכל ימצא, אלא כיצד יעשה, יפרישה בלא ברכה מן העיסה ויעשה אותה כמו עונה קטנה, ויאפה אותה עם שאר העונות שיפייש מן העיסה, ולאחר אפיייה יצרך כאתה בכל אהת, או בקצרה אחת העונה והתרומה ונראות כאלו הן מהוכרות ביהוה, לפי שהסל מצרפן (ד) [כדתניא רבי אליעזר אומר הרודה ונתן לסל הסל מצרפן] לחלה ואחר כך יברך עליהן להפריש תרומה, ויצניענה עד לאחר יום טוב וישרוף אותה, (ה) ואם תאמר כשהוא בעיסה יברך עליה קודם אפיייה, ויפרישה ואחר כך יאפה אותה, ויתין לה עד לאחר יום טוב, וישרוף אותה, (ו) אם היה עושה בן אינו יכול לאפות אותה, לפי שעדיין היא ראויה לבעל הבית כשאר העיסות, ולא היא אפיייה שלא לצורך ביום טוב, ויש שמפיישין אותה מן העיסה ושורה אותה במים, וכסבור הוא שלא תחמיץ, (ז) כדברי בן בתירא דאמר שורה אותה במים, ואין הלכה כמותו, (ח) דאמרין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר, ובשאר ימים טובים שאינן של פסח שאין לחוש בהן משום חימוץ, אם הוא משהה אותה עד לאחר יום טוב, יברך עליה לאלתר ביום טוב ומפרישה ומשהה אותה עד לאחר יום טוב, ואחר כך שורפה שאם המצו אין בכך כלום; ואם נאפית העיסה ושנת ולא הפריש ממנה לא תרומה ולא הלה, בין ביום טוב ובין בחול יבצע מן העונה לאחר אפיייה ויברך כאלו היה מפרש מן העיסה, שלמה בר יצחק:

[מ] דין מורסן בפסח.

(א) אין עושין מורסן לעופות בשני ימים טובים לא בימים הראשונים ולא באחרונים, משום שנאמר לכם לכם, לכל צרכיהם, ולא לצורך בהמתכם, אבל בחולו של מעד שרי, ובהולו של מעד של פסח צריך שינוי, שלא יבא לידי חימוץ, הילכך צריך להכניס הסיבין בתוך המים מרותחין כשהן בכלי על האור, וכל שעה יהא

ה ע ר ו ת

(ג) ואם יום טוב של פסח, מכאן נמצא גם כסידור רש"י, (ד) כדתניא ר' אליעזר אומר, פסחים מיה ע"ב, והוספתי במים כמו שהוא במחזור וויסרי, והסר גם באיסור והיתר, ובפרדס, ובסידור רש"י, (ה) ואם תאמר, לפני זה נמצא במחזור וויסרי הוספה ורשום תי' (ר"ל תוספות) בספר הישר אם שכח ולא הפריש חלה ובסוף פיים עד כאן, (ו) אם היה עושה בן אינו יכול לאפות אותה, במחזור וויסרי הגי' אינו יכול לאפות אותה ביום טוב לאחר שיקרא לה שם, משום דהוה ליה מלאכה שלא לצורך הואיל ואינה נאכלת, אבל קודם ברכה יכול לאפות אותה, ואחר כך הוא כמו לפנינו לפי שעדיין הוא ראויה לבעל הבית, (ז) כדברי בן בתירא, פסחים מ"ח ע"א, (ח) דאמרין אמר רב יהודה אמר שמואל שם מיה ע"ב.

[מ] (א) אין עושין מורסן לעופות, הובא באיסור והיתר מ"י כ"ו, וכן בסידור רש"י, ובמחזור וויסרי, מ"י כ"ו (צד 262), והובא בשבלי הלקט מ"י רמ"ז בשם הלכות פסח של רבינו שלמה זצ"ל, והביא כמו שהוא לפנינו, והובא גם בפרדס מ"י קליא באמצע המסון.

ממרים הסובין לתוך המים ובענין זה מותר, אבל יזהר שלא יערה המים על הסובין בכלי שני שמא יחמיץ:

[מא] דין תנור בשותפות.

(א) שאלו את רבי ישראל וניי שיש להם תנור בשותפות, מהו לומר לו ישראל טול אתה שבוע של פסח, ואני אטול לאחר כן כנגדך, ולאפית בו בשבת (ב) ואמר רבי ממתנה ישראל קודם הפסח ונוטל הימנו דמים מאותו שבוע, ואינו דומה לישראל וניי שיש להם שדה בשותפות, לא יאמר לו טול חלקך בשבת, ואני אטול חלקי בתול, לפי שכל המזרח שהן מורחין בשדה לאמצע, וכשזה עורך בשבת, נראה כשורח בשביל ישראל, אבל כאן כיון שנשל דמים מתחילה מותר, וכן ישראל שרניל לקבל בכרות ממערוסאי שלו בכל יום בשבוע של פסח אינו מקבל, אבל מקבל הוא לאחר הפסח מאיתו שבוע עצמו:

[מב] דין קידוש.

(א) בליל שני ימים טובים הראשונים של פסח אין אומרים קידוש על היין בבית הכנסת, לפי שקידוש אחד מארבע נוסות הוא, ואין שותין אותו בבית הכנסת, נמצא, שותה חמש נוסות, שהרי אין כאן להוציא שום אדם ידי חובתו בפסח מפני שאין עני בישראל פחת מארבעה נוסות, ואין זה דומה לומר אנדה של פסח בשנים או בשלשה בתים שהוא נומר ועושה כל הענין כסדר:

[מג] דין מרור.

(א) רבי לא מצא חסא בפסח והביא מדוויא או עיקר של (ב) מורפריץ (ג) והם שניים בפרק ערבי פסחים, ומברכנין עליהן על אכילת מרור, ומה מברכין על שאר ירקות, בורא פרי האדמה, לפי שאינו יכול לשעוס מן המרור בלא ברכת, וברכת המרור אין זו ברכת של ירקות, אלא ברכת המצוה ולפיכך אין מברך אכילת מרור ובורא פרי האדמה על המרור בלבד, (ד) ואין עושין מצות חבילות חבילות:

[מז] (ה) סדר ערוך לרבינו שלמה ז"ל.

כשחל ליל פסח להיות בשבת, אומר ויכולו בורא פרי הנפק, ואת יום המנוח הזה, ואת יום חג המצות הזה, ואומר ההגדה עם ההלל כסדרן, והוור ואומר

הערות

[מא] (א) שאלו את רבי, הובא באיסור והיתר ובסידור רש"י סי' כ"ז ובפרדס סי' קל"א באמצע המאמר והובא במחזור וויטרי סי' ל"א (עד 263), והובא בשבלי הלקט השלם סי' רפ"ז בשם הלכות פסח של רבינו שלמה זצ"ל, והובא בסוף ארץ סי' ת"נ, (ב) ואמר רבי ממתנה ישראל, במחזור וויטרי ואיר מתנה צ"ל ואמר רבי, מתנה כ"ו.

[מב] (א) בליל שני ימים טובים, הובא באיסור והיתר סי' כ"ח ובסידור רש"י ובפרדס סי' קל"א באמצע, והובא במחזור וויטרי סי' ס"ח (עד 270).

[מג] (א) רבי לא מצא חסא בפסח, הובא באיסור והיתר סי' כ"ח ובסידור רש"י, וכן בפרדס סוף סי' קל"א, ומובא במחזור וויטרי סי' ס"ח (עד 270), (ב) מורפריץ, עין רש"י פסחים ל"ט ע"א מרדכי הוא מורפריץ, ובסידור רש"י בטעות שפריץ, ובאיסור והיתר ובמחזור מורפריץ, ובפרדס והביא עיקר שלו אפרק, והמיל סג' מלת אפרק בכפירת והאמת שצ"ל והביא עיקר של מורפריץ, והמפרש מלות לועזיות ברש"י כתב שצ"ל מורפריץ והיא המלה Pourpier (פארטולאק, קאהלפארטולאק) מין חזלת, (ג) והם שניים בפרק ערבי פסחים, כן הוא בכל המקומות הנ"ל, וצ"ל בפרק כל שעה, הוא בפסחים שם דף ל"ט ע"א, (ד) ואין עושין מצות חבילות חבילות, פסחים ק"ב ע"ב.

[מד] (א) סדר ערוך לרבינו שלמה ז"ל, ומשנה באיסור והיתר סי' ל"י ובסידור רש"י, ומחזור וויטרי סי' ס"ח (עד 182) ובפרדס סי' קל"ב, הובא כמו שהוא במחזור וויטרי סי' ס"ח (עד 283).

הלל הנדול, וחותם בנשמת כל חי ובישתכתו. (ג) הנשמת כל חי הוא ברכת השיר, ואחר כך מברך ברכת היין ושותה. (ג) ובמוצאי שבת מברך (יקנהו) יין קידוש נר הברלה זמן. (ד) וחותם בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הברלה [ואת יום השניעני מששת ימי המעשה קדשת הברלה] וקדשת את עמך ישראל בקדושתך. ברוך אחה ה' המבדיל בין קודש לקודש:

[מה] להוציא אחרים ידי חובתן.

(ה) הבא להוציא אחרים ידי חובתן בהלל ובאגדה וסדר ברכת מצה ומרור, יקדש וישתה כוס ראשון, ויטבול טיבול ירק ראשון, ויאמר ההגדה, וישתה כוס שני ויסרוס סריסת המוציא, ועל אכילת מצה, ויאכל, ויברך כהלל, ויקום ויעשה כן בכמה בתים. וכן בכיתו באחרונה, ויגמור סעודתו ויברך על מזונו, וישתה כוס שלישי, ועל הרביעי יאמר הלל המצרי ויברך וישתה, ואחר כך ילך לבית שני, והם יברכו על מזונו וישתו כוסם ועל הרביעי יגמור להם את ההלל, ומברך וישתה, שלא אסרו רבותינו לשתות אלא בין שלישי לרביעי (ג) ופירשו הדבר בתלמוד שלא נשתכר ולא יבין באמרו את ההלל, אבל על היין ששתה בתוך המזון אמרו שאין משתכר, ואם יש עוד בית שלישי לגמור שם את ההלל, לא ישתה בשני כלל אלא יגמור להם את ההלל והם יברכו על מזונו וישתו כוסם, ומי שגמר סעודתו בכיתו ואכל מצה הנאכלת באחרונה לשם מצה, אינו יכול לשוב ולקדש עוד בבית אחר, לפי שאין מפשירין אחר הפסח אפיקומן, ואסור לאכול, וגם לשתות הוא אסור, אחר ששתה ארבע כוסות בביתו, ואסור לו לגמור את ההלל בבית אחר, לפי שנשתכר בכוסות של אחר המזון. (ג) ואם צריכין לו יקדש ולא ישתה: (ד) ונומר האגדה וקוראין בשיר ובהלל, שכן מצינו באבותינו במצרים שאמרו שיר והלל על אכילת פסח, שנאמר השיר יהיה לכם כליל התקדש חנ [ישעיה י' כ"ט], בא הכתוב ללמד על סנחרב, וללמד על פרעה לומר שאמרו אבותינו שיר והלל בשעת אכילת הפסח. (ה) והקוראין צריכין שיהיו שלשה. (ו) כפי מה שמצינו במדרש כדו שיאמר האחד לחבירו שנים הודו לה' כי טוב, ומצינו באגדה מפני מה אין אומרים שירה אלא על היין, שנאמר ותאמר להם הנגן החדלתי את תירושי

ה ע ר ת

המתחיל ליל שמורים שחל להיות בשבת. (ג) הנשמת כל חי הוא ברכת השיר, פסחים ק"ה ע"א. (ג) ובמוצאי שבת מברך ויקנהו, פסחים ק"ג ע"א. (ד) וחותם בין קדושת כ"ו, ברכות ל"ג ע"ב. [מה] (ה) הבא להוציא אחרים, הובא במחזור וויטרי מ"י ע"ו (ג' ע"ד 282). (ז) ופירשו הדבר בתלמוד, צ"ל בתלמוד ירושלמי פסחים פרק ערבי פסחים ה"ו ונמצא לנכון כמו שתקנתי באויה ס"י ל"ו ובמחזיו (ג' ע"ד 283) והובא ברשב"ם ותוס' פסחים ק"ו ע"ב ד"ה רביעי. (ג) ואם צריכין לו יקדש ולא ישתה, במחזור וויטרי שם (ג' ע"ד 285) אחר זה הובא מאמר המתחיל ועל הירקות יברכו בורא פרי ארמיה. (ד) ונומר ההגדה וקרא בשיר ובהלל, זה נמצא במחזור וויטרי בסמ"ט שלפניו בסוף ס"י מ"ט (ג' ע"ד 284) המתחיל ופתחין באגדה, וכן בפרסם באמצע ס"י ק"ל"ב. (ה) והקוראין צריכין שיהיו שלשה, הובא במחזור וויטרי מ"י ע"ו. (ו) כפי מה שמצינו במדרש, במחזור וויטרי ובפרסם כפי מה שמצינו במדרש שוחר טוב, והוא במדרש תהלים מזמור קי"ג אות נ' והעירתי שם בהערה ח' סכאן אמרו חכמים אין הלל פחות משלשה בני אדם למי אומר הלל לשנים והאומר אחד הרי כאן שלשה, טובא ברוקה הלכות פסח מ"י ר"פ"ג בשם הרשב"ם ובא"ו הלכות ק"ש ס"י מ"ד, ובמהניג הלכות פסח מ"י צ"ד, ובאבודרהם סדר הגדה דף ע"ג ע"ג, ובשבלי הלקט השלם ענין ר"ח מ"י קע"ד, ובמדרש פסח מ"י ר"ח כ"שבלי הלקט הקצר הלכות ברכות מ"י מ"ה, והלכות פסח מ"י מ"ה והלכוך הלכות פסח הביא וי"ל והר"ש ו"ל וכוונתו לרש"י ו"ל, כתב שצריך שיהיו שלשה כדו שיאמר האחד לשנים הודו הן מצינו במדרש שוחר טוב, וכן הביא הרא"ש פסחים פרק ע"ג מ"י ל"ב והפירו אורח חיים מ"י תע"ט וכולם הביאו בשם השוחר טוב, ובעל האגור הלכות ראש חודש הביא זה בשם שוחר טוב, ומי"ם והכי איתא

ספר האורה

המשמח אלהים ואנשים. [שופטים ט' י"ג]. אם אנשים משמח אלהים במה משמח
 (א) אלא מלמד שאין אומרים שירה אלא על היין :

[מז] ארבע כוסות.

(ב) וארבע כוסות הללו למה. (ג) כנגד ארבעה לשונות גאולה האמורה בנלות
 מצרים, והוצאתי אתכם, והצלתי אתכם, וגאלתי אתכם, ולקחתי אתכם, בפרשת וארא
 [שמות ו' ז'] והלל המצרי יאמר על כוס רביעי עד ואמת ה' לעולם הללויה, ועונה
 הגדול שבקוראים, וקורא הודו, וארבע מקראות של אחריו, ושאר הקוראים אחר כל
 מקרא ומקרא אומרים הודו, וחוזרים וקוראים כולם כאחד מן המיצר עד זה השער לה'
 צדיקים יבואו בו, וממקרא זה ואילך כופל כל המקראות לפי שכל מקרא ומקרא חשוב
 בפני עצמו בפרשה, מפני שאומרים דוד וישי ואהיו ושמואל בשעה שמשחו את דוד,
 דוד אמר מקרא אחד, ישי השני, אחיו השלישי, שמואל הרביעי, וסימך די'איש.
 (ג) חזרו וקראו אדי'ש [שירדך] [כשרדך]. ומקרא תשיעי ושנים עשר אמרו כולם,
 וכשמגיעין לאנא, קורא הגדול לבדו אותן שני מקראות, וכופלן, והן עונים אחריו כל
 קריאה וקריאה, ומשם ואילך קורין כולם כאחד עד סוף מהולל בתשבתה, ומברך
 בורא פרי הגפן, ושותה כוס רביעי ואם יש שם זולה שצריך לשותה חזיו ומזוג כוס
 חמישי, ואומר עליו הלל הגדול הודו לאלהי האלהים, עד על נהרות כבל עשרים
 וששה כי לעולם חסדו, ושוב אומר ברכת היסוד שהוא יסוד תיקון אנשי כנסת הגדולה,
 נשמת כל חי וישתבח עד מלך חי העולמים :

[מז] אפיקומן.

(ב) פעם אחת שכה רבי ולא אכל מצת אפיקומן לאחר סעודתו קודם ברכת המזון ולאחר
 שברך הוזכר, ולא רצה לחזור ולאכול הימנה, לפי שהיה מיצרין לברך אחריה ברכת המזון
 ולשתות מכוס של ברכה, ואי אפשר לשתות בין כוס של מזון לכוס של הלל, דאמור רבנן
 בין כוסות הללו אם רצו לשתות ישתה, בין שלישי לרביעי לא ישתה ולא רצה
 לברך עליה ברכת המזון בלא יין לפי שתקנו כוס שלישי עליה ונראה שהיא צריכה
 כוס, ואפילו לאחר כוס רביעי של הלל לא רצה לאכול מצה ולברך ברכת המזון.

הערות

בהגדת תהלים, טקה במח'כ וחשב כי שו"ס לחוד, והגדת תהלים לחוד, ועיין בשו"ע א"ה ס"י תע"ט
 בכיאו"י הגרי"א ז"ל. (א) אלא מלמד שאין אומרים שירה אלא על היין, במחזור וויטרי שם אחר זה
 נמצא מאמר ופתחין ושלל ושי"ה, וכן הוא כן בפרדס ס"י קל"ב, והוא כמו במחזור וויטרי ס"י ע'
 ע"א וע"ב, רק בפרדס נמצא מאמר אשר ליהא במחזור וויטרי, והוא פירש ר' קלונימוס איש רומי כו'
 עד ועל כרחינו אנו מברכין על אכילת מצה קודם סעודה כו'.

[מז] (ב) וארבע כוסות הללו, הובא במחזור וויטרי ס"י ע"ג, ובמידור רש"י, ובפרדס שם ס"י קל"ב
 ובסקינות הג"ל נמצא עוד מאמר אשר ליהא לפנינו ואביא מה ובין כוס ראשון לשני אם רוצה
 לשתות ישתה, דחסרה מוגר נגירי ואכיל מצה לחיאבון, אבל בין שלישי לרביעי לא ישתה, מן ישתכר,
 ולא ימזר את ההלל, ואין לומר והלא משתכר הוא ועומד מחמת היין שבתוך הסעודה, שכן שנו
 רבותינו בתלמוד ירושלמי שבארץ ישראל יין שבתוך המזון אינו משכר, שלאחר המזון משכר ע"כ
 ואחר כך הוא כמו לפנינו והלל המצרי יאמר על כוס רביעי, והירושלמי הוא בפסחים פרק ערבי
 פסחים ה"ה. (ג) כנגד ארבעה לשונות של גאולה, ירושלמי פסחים פ"י ה"א פ"ה אות ה', (ג) חזרו וקרא
 אדי'ש כשרדך כן תקנתי, והוא הסימן בפסחים ק"ט ע"א.

[מז] (ב) פעם אחת שכה רבי ולא אכל מצה אפיקומן, הובא בפרדס ס"י קל"ב באמצע המאמר, וכן
 הובא במחזור וויטרי, ס"י ע"ד, ועד (286), וכן בשבלי הלקט השלם ס"י ר"ה דף ק' ע"ב, וז"ל
 כתב רבינו שלמה וצ"ל בהלכות פסח ספידר, פעם אחת שכה רבי כו', (ג) דאמור רבנן, פסחים ק"ו ע"ב.

מפני שהם לא תקנו אלא ארבע כוסות בלבד. אבל כוס חמישי לא תקנו, ועל זאת נמנע מלאכול מצה לאחר ברכת המזון, והחזיק טעם בדבר הזה שאין צריך לחזור ולאכול מצה. לפי שסתם רוב מצות שרקנו כולם עשויות כתיקון חכמים, ויש בהן שימור לשם מצה, ומצה שאוכל בנמר הפעורה עולה לו לשם מצה של מצוה, הואיל ונעשית בהן שימור לשם מצה: (ג) וכן (נוהג). [נהג] רבינו שלמה מיכ: (ד) והשלש מצות מברך אחת לברכת המוציא, ואחת לאכילת מצה ולבציעה, ואחת לכריכה: (ה) וכן אמר לו רבו רבינו יעקב הוקן משום אביו, הואיל ושלשתן באו לשם מצוה תעשה מצוה בשלשתן, אבל שאר בני אדם מניחים השלישית שלימה ולא נכון לעשות כן:

[מה] דין עירובי תבשילין.

(א) פסח או שאר ימים טובים שחל להיות בחמישי בשבת, מניח אדם עירובי תבשילין מערב יום טוב, מפני שאין אופין ומבשלין מיום טוב לשבת אלא אם כן עירב בפת ובתבשיל: (ב) וכיצד הוא עושה, לוקח פת ומניח על נבו בשר או ביצה או דג כשהן מבושלין, ומזכה לכל בני העיר על ידי אחת, או על ידי בנו ובתו הגדולים, או על ידי אשתו, ולוקח מיד מי שיוזכה להם ומברך על מצות עירוב, ואומר בדין יהא שרא לן לאפוקי ולבשולי לתקוני ולאטמוני ולאדלוקי שרנא מיומא טבא לשבתא, לנא ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת, ומיחד לו מקום: (ג) פעם אחת הניחו [בבית רבי] עירובי תבשילין ערב יום טוב, למחר ביום טוב ראשון מצאו הפת לבדו שנשאר, והבשר שעמו נאכל, והרצו דברים לפני רבי, ואמר אילולי לא באו לפנינו עד למחר לא (תהא) [היה] תקנה בדבר, אבל עכשיו יש תקנה: (ד) דאמר רב מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב להבירו ומתנה ולקח בשר מן הקערה שלפניו ואחת מן הככרות, ואמר הכי אם היום חול ולמחר קודש הרי זה עירוב, ואם היום קודש ולמחר חול אינו אנו צריכין לכך ואין בדברי כלום. בדין יהא שרא לן זכו: (ה) ויחד לו מקום:

הערות

(ג) וכן נהג רבינו שלמה מיכ. כן הוא במחזור וויטרי, אבל בפרדס שם כן נהג רבינו מיכ. (ד) והשלש מצות, זה ליתא במחזור וויטרי ובפרדס. ובמחזור וויטרי שם אחר הסיום וכן נהג רבינו מיכ נמצא הוספה ורשום תי' רי"ל תוספות) ומלת תי' מוסבת למטה לפי ע"ה המתחיל ויש מרייקין, ומצאתי שזה המאמר ושלש מצות, במחזור וויטרי בסימן נ"ג (ע"ד 271) ושם הנוסח רבי אומר שמברך באחת המוציא, ובאחת על אכילת מצה ובציעה לאפיקומן, ואחת לכריכה כהלל, וכן הוא במידור רשי, (ה) וכן אמר לו רבו רבינו יעקב הוקן משום אביו, במחזור וויטרי שם נ"ג וכן אמר לו רבו ר' יעקב בר יקר הוקן משום אביו, ורבי יעקב בר יקר ר' רבו של רשי' והביאו בהרבה מקומות, ובמידור רשי' הובא נ"ב רק וכן אמר ר' יעקב משום אביו.

[מה] (א) פסח או שאר ימים טובים, הובא באיסור והיתר סי' מ"ב ובמידור רשי', אבל במחזור וויטרי סי' רפ"ד (ע"ד 251) הוא בסגנון אחר ובמחזור וויטרי סי' ע"ו (ע"ד 287) הובא כל המאמר כלשון שלפנינו. (ב) וכיצד הוא עושה, מכאן הובא גם במחזור וויטרי (ע"ד 252) וכן נמצא שם (ע"ד 287, ג) פעם אחת, עיין במחזור וויטרי שם מה שהעיר והאריך הרחיב הרשיה ז"ל הערת נ. (ד) דאמר רב מניח אדם עירובי תבשילין להבירו ומתנה, צ"ל אמר רבא, והוא בנמרא ביצה נ"ו ע"ב, ובשם רב הובא נ"ב שם מניח אדם עירובי תבשילין, וגם באיסור והיתר הובא דאמר רב במקום דאמר רבא, ובמידור רשי' דאמר רב יצחק, גם כן בפעות, וצ"ל דאמר רב, ובמחזור וויטרי (ע"ד 253) הניי בפעות דאמר רב מתנה אמר רב וצ"ל דאמר רב והרשיה שם לא תקן הפעות. (ה) ויחד לו מקום, במחזור וויטרי ויחד לו רבי מקום.

[ממ] ה) המבשל כמה תבשילין ביום טוב ולא אכל מכולם בתוך הסעודה הואיל ולצורך יום טוב נתכשלו כולם מתחילה ועכשו ואינו צריך לאכול מכל אחד ואחד. אין בכך כלום ולא הוי כמכין מיום טוב לחול :

[נ] דין שני ימים טובים.

ה) שני ימים טובים של גלויות, אחד מחובר שנחלש ביום ראשון. כגון ענבים שבצרך : ז) ואחד עופות וכו' [ורגים שניצודו ביום טוב ראשון מותרין בשני ממה נפשך. הואיל ושתי קדושות הן. דאם יום טוב ראשון קודש ושני חול מותרין למצאי יום טוב ראשון בכדי שיעשו. ואם יום ראשון חול ושני קודש. כל שכן שהן מותרין לחול מכן ליום טוב. וכן רבי נוהג. והביא. ראייה לדבריו מהא דגרסינן : ג) בפ"ק א' דמסכת ביצה דאימתר שני ימים טובים של גלויות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה וכו' : ד) ואמרינן הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא. ועוד דאמרינן גבי שני ימים טובים של גלויות שאירע יום שני בערב שבת ולא הניח עירובי מבחול. מניח אדם עירובי מיום טוב לחבירו ומתנה אם היום חול ולמחר קודש עירובי עירוב ואם היום קודש ולמחר חול אין בדבריו כלום. ואינו צריך לעירוב דחול מכן לשבת. אלמא דשתי קדושות הן ואחד מהן חול : ה) ועוד דגרסינן בעירובין ההוא בר שבייא דאתא כי היש גלותא דאתצוד ביום טוב ראשון ואישתחוש ביום טוב שני. רב נהמן ורב חסדא אכיל. רב ששת לא אכל. ומאן דאכיל משום דשתי קדושות הן. ומאן דלא אכיל משום דתני איסי וכן היה ר' יוסי אומר בשני ימים טובים של גלויות דקסבר קדושה אחת הן. דאפילו למאן דתנא איסי. וכן היה רבי יוסי עושה איסור בשני ימים טובים של גלויות דשתי קדושות הן ושמעין מינה דמחובר שנחלש ביום טוב ראשון מותר ביום טוב שני ממה נפשך. ואל תשיבני בכדי שיעשו אם ניצידו ביום טוב ראשון למצאי יום טוב האחרון אסורין בכדי שיעשו שיום ראשון קודש הוא ובעינן שלא יהא מהנה מיום טוב לחול. ואם ניצודו בשני לערב יום טוב שני אסורין בכדי שיעשו : ו) דאימר קדוש הוא :

[נא] דין החנוני.

ה) ועל החנוני ששאלת דע כי אמיתיים דברי. ואין לך קל שבקלין שאינו [בקי] בהלכות מחובר ונולד : ז) כי כבר פסקה רב פפא. גוי שהביא דורן לישאל וכו' ומדבריו אתה למד שאפילו מן הגוי מותר לקבל : ג) ועוד מההוא ליסתא דאתאי למחואו נפק רבא חזייה דהוה כמושא. אמר הא ודאי מאתמול עקרא ואי משום חזין

ה ע ר ו ת

[ממ] ה) המבשל כמה תבשילין. הובא באיסור והיתר סי' ס"ג ובסידור רש"י. ובמחזור ויטרי סי' ע"ז ע"ד 287.

[נ] ה) שני ימים טובים של גלויות. הובא באיסור והיתר סי' ס"ד ובסידור רש"י. ובמחזור ויטרי סי' ע"ח ע"ד 287. ובפרדס סי' קס"ז. ז) ואחד עופות וכו'. מיה חסר כל הסימן. והסתיק יצא כפלת וכו' ידי חובתו. או שהי' חסר לפניו דף שלם. והשלמתי בפנים את החסר. ע"פ המקומות הנ"ל. ג) בפ"א דמסכת ביצה. הוא דף ד' ע"ב. ד) ואמרינן. שם ח' ע"ב. ה) ועוד דגרסינן בעירובין. דף ל"ט ע"ב ו' דאימר קדוש הוא. כן הוא המיום באיסור והיתר ובסידור רש"י ובמחזור ויטרי. אבל בפרדס סוף סי' קס"ז דף כ"ט ע"א נמצא אחר זה עוד מאמר ואם שבת הוא אסורין עד מצאי שבת כו'. ע"ד סוף הסימן :

[נא] ה) דין החנוני ועל החנוני ששאלת כן הוא גם באיסור והיתר סי' ס"ג ובסידור רש"י כתוב על דחפוני ששאלתם. ואין ספק שהיה כתוב גם כן על החנוני. אבל במחזור ויטרי סי' פ' ע"ד 288. ועל המחובר ששאלת. ז) כי כבר פסקה רב פפא. ביצה כ"ד ע"ב. ג) ועוד מהאי ליסתא. עירובין מ'

לתחום אדעתא דנזים אתא ושרייה רבא למיזבן מינייהו. והרי לך שלקחו אותן מן הנזים, ובלבד שלא יהא מן אותו המין במחזבר. אי שיהא ניכר שמאמתמול: נתלש: (ד) ומה שהביא ראייה מרבי יצחק בר יקר אני הייתי שם ולא מפני זאת הכירו עליו אלא מחירוות דניס היתה, ושראה איתה בבית הגוי מכערב יום טוב ולמחר הכירה בטביעות עינא והביאה, על זאת הונד לרבותינו שיש שם בני אדם מהוננן ויקולו בדבר ויבואו מן הניצודין ביום טוב ויאמרו מאתמול ניצודו אבל בדבר שאין במינו במחזבר אין לחוש:

[נב] דין שכירות פועלים מקיבולת.

(א) וששאלתם ישראל שהשכיר פועלים קודם הרגל לבנות לו בנין כולו, והתחילו לבנותו קודם יום טוב ולא הספיקו לנמור, מהו שינמרו במועד. לפי שאינו רוצין לבטל. (ב) ואם לא יהא מניחין לנמור במועד שוב לא יהא נומיין. (ג) והוא סבור ככולן אבד וכנגב דמי, כך דעתי נוטה שאסור להניח להן לנמור במועד. (ד) דאמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור, דהיינו גוי שקבל מלאכה מישראל קודם יום טוב, בתוך התחום אסור, דכי אולי. (ה) בני אותה העיר ולא ידעו דקיבלה גוי מישראל קודם יום טוב, ומשמע דכי אסר שמואל בגון במלאכה שהוא ידועה שהוא של ישראל, אבל חוץ לתחום קאמר שמואל דמותר, דהיה מקום שאין ישראל רנילין לשם. (ו) ואמר רב פפא אי איכא מתא דישאל דרין לשם ומקרבא להתם אסור דהוי ליה בני האי מתא, ומסקנא דבחולו של מועד דשכיחו אינשי דאזלי מוכתא לדוכתא אפילו חוץ לתחום אסור. (ז) דאמרינן מי זוטרא (ח) בריה דרב נתן, בני ליה אפרנא במועד, מקבלי קיבולת חוץ לתחום. (ט) איקלעי רבה ורב פפא ורב הונא בר חיננא ולא עייל לנביה דקא סברי אפילו חוץ לתחום אסור דרנילו למיזל התם:

[נג] דין שכירות.

(א) וששאלתם מה לשכור גוים לכתחילה במועד, להוליך קורות עצי בנין ממקום למקום כדי שלא יאבדו, מותר לעשות כן ובלבד שיכול לעשות בצנעה עושה, ואם לאו שאינו יכול לעשות בצנעה יעשה כמו שיוכל. (ב) כדתנן מכנים אדם פירותיו מפני הנגבים ושולח משנתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד. (ג) ואמרינן רב יוסף הוה ליה (ד) הנהו כשורי עיילינהו ביממא וכי:

הערות

ע"א. (ד) ומה שהביא ראייה מרבי יצחק בר יקר. כן הוא באיסור והיתר. ובמחזור וויפרי שם. וצ"ל ר' יעקב בר יקר. ומצאתי כי הובא לנכון בסידור רש"י, והוא היה רבו של רש"י, והביאו בהרבה מקומות:

[נב] (א) וששאלתם ישראל שהשכיר פועלים. הובא באיסור והיתר ובסידור רש"י ובמחזור וויפרי ס"י (פ"א ע"ב 288), (ב) ואם לא יהא מניחין לנמור במועד. באיסור והיתר השמים המעתיק המלות שוב לא יהי' נומיין והוא סבור ככולן אבד וכנגב דמי כך דעתי נוטה שאסור להניח להן לנמור במועד, וחשמים מן לנמור במועד עד לנמור במועד. (ג) והוא סבור ככולן אבד וכנגב דמי במחזור וויפרי הגי' וכבר הוא הכל אבוד ונגב. וצ"ל וסבר הוא. ובסידור רש"י וכבר הוא וכולו עכיד ונגב. (ד) דאמר שמואל. מ"ק י"ב ע"א וע"ש בתוס' דיהא אסר שמואל. (ה) בני אותה העיר. חסר פה. ובאיסור והיתר ובסידור רש"י ובמחזור וויפרי הובא כך דכי אולי בני אותה העיר. והוה לנוי דעבד עבירתא לישראל ביום טוב אמרי האי ישראל יהיב עבדותיה לנוי ביומא פבא לכתחילה ונסיק מינה חורבא ולא ידעו דקיבלה גוי מישראל כו'. (ו) ואמר רב פפא. מ"ק י"ב ע"א. (ז) דאמרינן מי זוטרא. שם שם. (ח) בריה דרי נתן, לפנינו שם בריה דרב נחמן. (ט) איקלעי רבה. רבתי ליתא בגמרא שם:

[נג] (א) וששאלתם מהו לשכור גוים. מוכא באיסור והיתר ס"י פ"ח ובסידור רש"י, ובמחזור וויפרי ס"י פ"ב ע"ב 289), (ב) כדתנן. מ"ק י"ב ע"ב. (ג) ואמרינן רבי יוסף כו'. שם שם. (ד) הנהו כשורי